

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

MARS - JUIN 2020

N° 227

COMMÉMORATION CRÉATIVE ET INNOVANTE

Բովանդակություն

- Էջ 6** - Լեոնարդո Տա Վինչիի պատկերած հայ նկարիչը Ռաֆֆի ետպեան
- Էջ 7** - Հայ եւ Արաբ ժողովուրդներու բարեկամութեան յուշարձանը Երեանի մէջ
- Էջ 11** - Հնդկահայ ականաւոր քաղաքական գործիչ Շահամիր Շահամիրեան
- Էջ 14** - Մեր սերունդը սիրելի չհասցրեց
- Էջ 18** - Քարվաճառում շինարարութեան ընթացքում եկեղեցու որմնաքար է գտնուել - Սահացել է յուշարձանագետ Սամուէլ Կարապետեանը
- Էջ 22** - Ժընևեւ Ա. Լեւան շրջանի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցայ լուրեր

Sommaire

- P. 2** - Prévention de la violence: un exercice ardu mais indispensable
- P. 3** - Interview exclusive avec l'ambassadeur Andranik Hovhannissyan
- P. 5** - Le ski pour tous, tous pour le ski
- P. 8** - La prévention de la violence domestique et le renforcement de l'institution de la citoyenneté - Interview avec Zara Hovhannissyan
- P.10** - La journaliste Lucy Kocharyan a reçu le prix "International Women of Courage"
- P. 12** - Première édition de Armenian Art Experience Switzerland - Entretien avec Michal Leah Poladian
- P. 15** - L'Arménie et l'initiative "Ceinture et Route"
- P. 17** - "Onction" de Vahé Oshagan - "Le Cavalier blanc" de Hamasdegh
- P. 19** - L'essor des TIC en Arménie et le rôle de MBM Baghdassarian S.a.r.l.
- P. 20** - L'appel du Président de la République d'Arménie Armen Sarkissian - Elections municipales 2020 - KASA au Salon des voyages Quo Vadis à Palexpo / Genève
- P. 23**- Nouvelles de l'Ecole Topalian
- P. 24** - Nouvelles de l'UAS

Ce numéro était prêt pour publication au moment où le Conseil fédéral a annoncé des mesures de confinement liées à la pandémie du coronavirus. Nous le publions tardivement avec quelques modifications.

Nous vivons une situation mondiale aussi inédite que bouleversante qui nous a pris au dépourvu. La peur du virus et les mesures imposées dans le cadre de la lutte contre le covid-19 nous poussent à repenser notre quotidien, nos habitudes et à redéfinir nos priorités sur fond d'incertitudes accrues autour de l'après-coronavirus.

Dans notre communauté plusieurs membres ont été infectés par le virus. La plupart d'entre eux ont été guéris, mais nous déplorons un décès à ce jour. Toutes nos pensées vont à la famille et aux proches du défunt.

L'interdiction des rassemblements a naturellement mis un coup d'arrêt à la vie communautaire. Cela n'a toutefois pas empêché les Arméniens du monde entier de commémorer le 105e anniversaire du génocide par divers autres moyens. En guise de solidarité envers la Suisse, qui avait accueilli les orphelins rescapés sur son territoire, la communauté arménienne de Suisse a fait un don à la Chaîne du Bonheur pour soutenir les personnes les plus affectées par les conséquences de la pandémie dans le pays.

En Arménie, où le virus a déjà fauché plus de 45 vies, la marche traditionnelle vers la colline de Tsitsernakaberd a été remplacée par un très beau "pèlerinage virtuel" avec des effets lumineux. Les noms des centaines de milliers de participants par sms ont été projetés sur les colonnes du Mémorial du génocide en simultanément avec un concert de 11 heures. Cette commémoration à la fois digne et émouvante témoigne certes de la force de notre attachement à la vie en tant que descendants de rescapés du génocide mais aussi de l'importance de la créativité et de l'innovation pour relever les défis et surmonter les crises. ■

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

PRÉVENTION DE LA VIOLENCE: UN EXERCICE ARDU MAIS INDISPENSABLE

En février de cette année, sur fond de polémique et de débat passionnés autour du référendum sur des amendements constitutionnels*, deux sujets majeurs ont dominé l'actualité et ont créé des remous au sein de la société arménienne. Ils ont mis en évidence des problèmes profondément ancrés dans le tissu social du pays, qui demandent une action efficace de la part des autorités.

A la mi-février, l'armée arménienne a rapporté la mort de 13 soldats hors des conditions de combat depuis le début de l'année. Huit de ces soldats ont perdu la vie dans des accidents ou d'autres circonstances sans rapport avec leur service militaire. Les cinq autres se seraient suicidés ou auraient été abattus par d'autres militaires lors des incidents. Ces morts ont provoqué l'indignation et la colère des citoyens face au problème chronique du bizutage et d'autres abus dans les rangs de l'armée.

Interpellé lors d'une séance au Parlement, le Premier ministre Pashinyan a attribué ces décès à la "sous-culture criminelle" apportée par les conscrits, en montrant du doigt l'éducation que ces derniers reçoivent dans leur famille. Rappelons que les mères des soldats tués hors combat durant les dernières décennies protestent régulièrement devant le bâtiment du gouvernement pour réclamer la vérité sur la mort de leurs fils et la condamnation des coupables. Les associations de défense des droits humains, à leur tour, dénoncent depuis des années le manque de transparence et les abus dans l'instruction de ces cas. La réaction de la société civile face à ces chiffres alarmants a poussé le gouvernement arménien à prendre des mesures pour renforcer la discipline dans les rangs de l'armée. Deux militaires de haut rang, le chef de la police militaire et le chef du département chargé de surveiller et de maintenir le moral des troupes, ont été limogés. Il a été également révélé qu'un certain nombre d'autres officiers ont été rétrogradés ou renvoyés des forces armées. Il est à espérer qu'en parallèle avec un travail pédagogique efficace, les procédures pénales ouvertes suite à ces décès aboutiront enfin à des condamnations équitables et mettront fin à l'impunité.

Le deuxième évènement qui a marqué les esprits s'est produit le 5 mars 2020 à Gyumri. Une femme et

sa fille mineure ont été battues sauvagement par le compagnon de la première. La mère a succombé à ses blessures, alors que la fille a été transportée à l'hôpital dans un état critique. Il s'agissait du troisième cas de féminicide depuis le début de l'année. L'affaire a choqué la population, relançant le débat sur la nécessité de faire de la violence domestique un crime plus spécifique dans le Code pénal. Mais ce qui a choqué le plus c'était la réaction insoutenable d'une partie de la population, qui s'est mise à critiquer la moralité de la victime comme une justification de la violence faite à son encontre. Le 9 mars 2020, un groupe de militants civils a organisé une marche à Gyumri pour exprimer ses préoccupations concernant les cas de violence domestique et l'indifférence qui existe dans la société face à ce problème. Le gouvernement post-révolutionnaire semble être déterminé à combattre la violence domestique notamment par le renforcement du cadre législatif, l'autonomisation des femmes et l'allocation de fonds aux mécanismes d'aide et de protection destinés aux victimes ainsi que par des programmes de prévention et de sensibilisation pour briser les stéréotypes nuisibles.

(Crédit photo: Coalition to stop violence against women)

Malgré les déclarations sans équivoque faites par Nikol Pashinyan à différentes reprises sur l'inadmissibilité de toute forme de violence, ces faits viennent démontrer qu'il existe un grand décalage entre le discours du Premier ministre et la réalité, qui reste fortement influencée par des idées d'un autre âge. L'évolution des mentalités et l'intégration par les citoyens des valeurs de la révolution demanderont davantage d'efforts de la part du gouvernement mais aussi de la part des ONG de défense des droits humains. Espérons que ce processus ne sera pas trop long! ■

Maral SIMSAR

(*) Ce référendum a été reporté en raison de l'état d'urgence décrété pour faire face au coronavirus.

INTERVIEW EXCLUSIVE AVEC L'AMBASSADEUR ANDRANIK HOVHANNISYAN

Par deux décrets du Président de la République d'Arménie du 11 avril 2019 et du 7 juin 2019, vous avez été nommé respectivement Représentant permanent de la République d'Arménie auprès de l'Office des Nations Unies et d'autres organisations internationales à Genève et Ambassadeur extraordinaire et plénipotentiaire auprès de la Confédération suisse. Pourriez-vous présenter à nos lecteurs votre parcours académique et professionnel?

Tout d'abord, je voudrais vous remercier pour l'interview. Je vous félicite également, ainsi que le périodique "Artzakank", pour le travail accompli tout au long des années en faveur de la patrie. C'est un grand honneur pour moi de représenter l'Arménie à la fois dans un pays ami comme la Suisse et auprès de l'Office des Nations Unies et d'autres organisations internationales à Genève. Avant ma nomination dans cette ville, j'avais accumulé plus de vingt ans d'expérience diplomatique en travaillant notamment dans les représentations arméniennes à Damas, à Vienne et à Washington, ainsi qu'en occupant divers postes au Ministère des Affaires étrangères. J'ai étudié à l'Université d'État d'Erevan et suivi des cours à l'Université du Caire ainsi qu'à *Fletcher's School of Law and Diplomacy* à Boston. Je suis titulaire d'un PhD en histoire.

Après la révolution de velours, quels sont les changements intervenus dans les activités des collaborateurs du Ministère des Affaires étrangères?

Il convient de noter que la révolution de velours visait à édifier une société démocratique fondée sur les droits de l'homme et les libertés fondamentales. Il est naturel que sur la scène internationale, l'Arménie poursuive les mêmes principes et valeurs qui sous-tendent le changement démocratique de notre pays. La diplomatie arménienne œuvre pour la souveraineté et la sécurité de notre pays, ainsi que pour la protection de nos citoyens et de nos intérêts à l'étranger. En politique étrangère, nous sommes guidés par les principes de souveraineté, de panarménité et d'interaction, la priorité étant les intérêts de l'État arménien, l'unité Arménie-Artsakh-Diaspora et les objectifs nationaux ainsi que la coopération internationale mutuellement bénéfique et basée sur l'égalité des droits.

J'ajouterais également que la révolution de velours en Arménie n'avait aucune orientation géopolitique, et la meilleure preuve en est le fait que l'Arménie n'a pas entrepris des démarches en matière de politique étrangère visant à changer les rapports de force entre les puissances mondiales et s'est engagée à établir ses relations internationales sur le principe de souveraineté.

L'an dernier, le Premier ministre Nikol Pashinyan et cette année le Président Armen Sarkissian

participé au Forum économique mondial de Davos. A cette occasion, des réunions d'affaires ont eu lieu à Zurich. Ces réunions et d'autres rencontres similaires qui ont lieu régulièrement en Suisse, ont-elles entraîné des résultats concrets à ce jour?

Le Forum économique mondial de Davos offre une multitude d'opportunités, en particulier pour établir et renforcer des relations avec les principaux acteurs économiques mondiaux. L'Arménie tire considérablement profit de cette occasion. Le Forum de Davos offre également des opportunités en matière de relations politiques. En particulier, du point de vue des relations arméno-suisse, il convient de noter que c'est à Davos qu'a eu lieu l'année passée la rencontre du Premier ministre arménien avec le Président de la Confédération, et cette année celle du Président de l'Arménie avec le Président du Conseil national suisse. Ces rencontres sont importantes pour nos relations bilatérales.

Comme vous l'avez mentionné, à la veille du forum de Davos, sur l'initiative de la Chambre de commerce arméno-suisse et l'Ambassade d'Arménie une réunion a eu lieu à Zurich avec des hommes d'affaires suisses. Ces réunions sont l'occasion de présenter, à travers un contact direct, l'économie arménienne, le climat d'investissement, le processus des réformes, le cadre juridique et tout ce qui intéresse les hommes d'affaires présents en Arménie ou ayant des projets à cet effet. Naturellement, de telles réunions sont importantes pour créer de nouvelles relations et aborder de nouvelles idées. Dans le même temps, les principales branches traditionnelles du commerce entre l'Arménie et la Suisse telles que la vinification, l'horlogerie, la bijouterie et l'exploitation minière, continuent leur développement. Il convient de noter que l'année dernière, les exportations de l'Arménie vers la Suisse ont considérablement augmenté. Je suis convaincu que les rencontres dans ce format jouent un rôle important dans le développement des relations économiques et laissent un impact positif.

Quels sont les principaux domaines d'activité ou les priorités de la Représentation permanente >>>

INTERVIEW EXCLUSIVE AVEC L'AMBASSADEUR ANDRANIK HOVHANNISYAN

►►► *de l'Arménie auprès de l'Office des Nations Unies et d'autres organisations internationales à Genève, ainsi que les réalisations récentes?*

Genève accueille un certain nombre d'organisations internationales engagées dans la coordination de la coopération internationale dans des domaines très importants. En tant que pays défenseur de la démocratie, l'Arménie porte une grande estime au travail du Conseil des droits de l'homme des Nations Unies. Cette année, pour la première fois, notre pays apportera sa contribution à cette plateforme internationale en tant que membre à part entière. Rappelons que l'Arménie a été élue au Conseil des droits de l'homme dans un contexte concurrentiel, remportant les voix de 144 États membres de l'ONU, et c'est une réalisation importante pour notre pays, ainsi qu'un témoignage de son prestige sur le plan international.

de g. à d. Perj Boshnaghyan, Assistant de l'Ambassadeur, Varduhi Sahakyan, Deuxième Secrétaire et Consul par intérim, l'Ambassadeur Andranik Hovhannisyan, Nayiri Petrosyan, Ambassadeur adjoint, Arminé Petrosyan, Deuxième Secrétaire, Arsen Kotanjyan, Deuxième Secrétaire

L'Arménie a une longue expérience de coopération positive avec le Bureau du Haut-Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés (UNHCR). Ces dernières années, elle s'est reflétée notamment dans le contexte de l'aide apportée aux Syro-Arméniens qui ont cherché refuge en Arménie. La Croix-Rouge Internationale (CICR) a été l'une des premières organisations internationales à ouvrir un bureau en Arménie. Elle a également une mission permanente au Haut-Karabakh. En général, les deux organisations que j'ai mentionnées jouent un rôle essentiel dans le cadre du conflit du Haut-Karabakh.

L'Arménie se concentre également sur la coopération avec des organisations telles que l'Organisation Internationale du travail (OIT), l'Organisation Internationale pour les Migrations (OIM), l'Organisation Mondiale de la Santé (OMS), l'Union Internationale des Télécommunications (UIT), etc.

Récemment, une coopération dynamique s'est développée dans le cadre de la Conférence des Nations Unies sur le Commerce et le Développement (CNUCED), où un rapport sur l'étude de la politique d'investissement de l'Arménie a été présenté en novembre de l'année dernière.

La Mission permanente de l'Arménie organise également des événements et expositions parallèles à l'Office des Nations Unies à Genève, présentant notre pays à la communauté internationale.

En octobre 2019, l'Arménie a été élue membre du Conseil des droits de l'homme des Nations Unies pour la période 2020-2022. Outre vos efforts et vos réalisations en matière de la prévention du crime de génocide, sur quelles autres questions concentrerez-vous vos travaux au sein de ce Conseil?

Vous avez raison de dire que pendant de nombreuses années, l'Arménie a contribué largement aux efforts internationaux pour la prévention du génocide et des crimes contre l'humanité et elle se présente aujourd'hui à la communauté internationale comme un pionnier dans ce domaine. Nous sommes déterminés à continuer à œuvrer dans ce sens, en particulier pour le développement de mécanismes internationaux d'alerte rapide et de prévention de nouvelles violences et de nouveaux crimes afin que le "plus jamais" ne reste pas un simple slogan mais devienne une réalité.

Dans le même temps, l'Arménie a également contribué à la mise en œuvre d'autres mesures en faveur de l'agenda international des droits de l'homme, agissant en tant qu'initiateur et intervenant constructif. Citons à titre d'exemple, le renforcement de la société civile, ainsi que la protection des droits des femmes et des filles, et la création de l'égalité des chances. Ce n'est pas un hasard si l'année dernière l'Arménie a été élue présidente de la Commission de la condition de la femme des Nations Unies pour ses sessions 2020-2021.

L'Arménie a toujours fait entendre sa voix pour condamner toute manifestation de discrimination et de racisme. Nous concentrons notre attention sur la protection des minorités ethniques et religieuses, en particulier en temps de crise, comme la situation au Moyen-Orient. Une grande attention est accordée à la lutte contre les discours de haine et de violence.

Les approches de l'Arménie en matière de droits de l'homme sont ancrées dans l'engagement universel de "n'ignorer personne", conformément au principe selon lequel toute personne a tous les droits et libertés, sans aucune distinction, y compris le statut politique ou juridique de son lieu de résidence. C'est notre approche fondamentale à l'agenda international des droits de l'homme.

À la lumière des nouvelles réalités en Arménie, comment envisagez-vous de développer davantage les relations entre l'ambassade et la communauté et de renforcer les liens des membres de la communauté avec l'Arménie et l'Artsakh?

Il convient de noter que la communauté arméno-suisse entretient traditionnellement des relations ►►►

LE SKI POUR TOUS, TOUS POUR LE SKI

Nouveau challenge: Les sports d'hiver deviennent un des loisirs préférés des Arméniens. Un projet réalisable et potentiellement possible.

A 2000m d'altitude, le village Ashotsk se trouve dans la région de Chirak. Depuis quelque temps il est devenu le centre d'attention de l'Union Européenne grâce à son représentant précédent, Mr Svitalski, qui s'est investi personnellement, et avec les fonds de l'UE pour créer un centre de ski de fond. Alla et Arthur Mikaelian, un couple de sportifs, y jouent aussi un rôle important. Depuis des années, sans relâche, ils développent les infrastructures locales (b&b, magasinage du matériel de ski) et en assurent toutes les conditions nécessaires pour faciliter la pratique du ski de fond.

La commune Ashotsk correspond parfaitement aux conditions du développement des sports d'hiver grâce à sa situation géographique et ses conditions climatiques avec des chutes de neige pendant près de 6 mois par an. Elle se trouve au bord de la rivière Ashotsk, à 35 km de la capitale de la région, Gumri. Il est clair que le développement d'Ashotsk est directement lié à la situation économique de la commune.

Mais malgré ces conditions favorables, le ski en général reste peu accessible à la population et n'est pratiqué que par des sportifs isolés. En effet, il n'existe pas encore en Arménie la tradition des sorties dans la nature ou sportives. D'autre part, les équipements nécessaires sont onéreux et sont généralement considérés comme un luxe auquel la population ne peut pas accéder. Enfin, il y a le problème d'encadrement sportif permettant l'enseignement de la pratique du ski, et la surveillance sécuritaire des pistes qui est encore très déficiente. On voit qu'une intervention est nécessaire pour rendre le ski accessible pour tous.

Mais ce qui est sûr c'est que combiner le loisir avec l'apprentissage est possible aussi pour le ski de fond.

En se basant sur ces observations et toujours avec l'objectif de cibler la jeunesse, Miassine prépare un projet d'organiser une sortie hebdomadaire de ski de fond pour les 300 élèves de 3 écoles de Gumri en prenant en charge le transport, les vêtements, les skis et les repas, tout inclus.

Apprentissage gratuit du ski pour des écoliers

Astrig Marandjian dit qu'en comparant avec la Suisse, les régions montagneuses d'Arménie peuvent devenir aussi attrayantes grâce à leurs conditions climatiques.

INTERVIEW EXCLUSIVE AVEC L'AMBASSADEUR ANDRANIK HOVHANNISYAN

»»» étroites avec l'Arménie et l'Artsakh, où un grand nombre d'Arméniens de Suisse mènent diverses activités économiques, culturelles et caritatives depuis de nombreuses années. De même, l'Ambassade d'Arménie en Suisse a toujours bénéficié du soutien et de la solidarité de la communauté. Je voudrais saisir cette occasion pour exprimer ma profonde gratitude pour cette attitude chaleureuse et attentionnée. L'Ambassade, pour sa part, s'efforce à la fois de préserver ces liens traditionnels et de les renforcer et développer autant que possible. Les activités culturelles de l'Ambassade, l'organisation de concerts et d'expositions, le maintien d'un contact permanent avec la communauté, y compris l'organisation des rencontres avec la participation d'invités d'Arménie de haut rang dans différents formats, notre interaction avec l'église, l'école, les structures communautaires servent cet objectif. Comme je dis souvent, "les portes de l'Ambassade sont ouvertes à tous nos compatriotes". Nous nous efforçons de répondre autant que possible aux demandes et de donner suite aux suggestions sur les relations entre l'Arménie et la Diaspora et sur nos activités en tant que représentation diplomatique de l'Arménie en Suisse. Je vous prie, chers compatriotes, veuillez saisir cette occasion et soyez actifs. ■

(Entretien réalisé et traduit de l'arménien par M.S. en février 2020)

"Si l'on veut créer dans les régions montagneuses d'Arménie des stations de ski non seulement pour les touristes mais aussi pour les populations locales, on doit commencer depuis l'école et commencer aujourd'hui. Nous commençons par 3 écoles de Gumri avec leurs 300 écoliers de 10 à 12 ans. Si l'expérience est réussie, le ministère de l'Education d'Arménie l'inclura dans le programme scolaire obligatoire.

Cette action mobilisera différents acteurs: l'administration de la commune d'Ashotsk, la fédération du ski d'Arménie et des experts suisses.

Lors des Rencontres solidaires sur le Tourisme rural, Miassine a présenté aux partenaires suisses l'attractivité des villages arméniens et tout le potentiel de leur développement.

"En février passé, Haghine Khachatryan, une des stagiaires de Miassine, a fait son stage de 7 semaines à Verbier. Elle a une grande mission! Sous l'égide d'un des meilleurs spécialistes du domaine de tourisme, André Guinnard, et Verbier Promotion, elle analyse le développement économique de Verbier en faisant le parallèle avec une des communes prometteuses d'Arménie, Ashotsk, pour la construction d'un modèle économique similaire en Arménie" - précise Astrig Marandjian en ajoutant, que leur but à long terme est de créer des liens directs entre les communes d'Arménie et de Suisse par le biais d'une coopération décentralisée. ■ (miassine.org)

ԼԵՈՆԱՐԴՈ ԴԱ ՎԻՆՉԻՆ ՊԱՏԿԵՐԱԾ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԸ ՐԱՖՖԻ ԵՏԱԼԵԱՆ

Նաիրա ԵՐԻԱԶԱՐԵԱՆ

1973 թուականին Բեյրութում ծնունդ է առնում Րաֆֆին փոքրահասակարժեքի և սովորել Լիբանանի Գեղեցիկ արվեստից ակադեմիայում, իսկ գեղանկարչությունը ուսանել է տեղի Թորոս Ռուսիկի անունան գեղարվեստի ակադեմիայում: Նա Լիբանանի նկարիչների և քանդակագործների ասոցիացիայի (*իսբ. ընկերակցություն*) անդամ է: 2006 թուականից կերպարվեստ է դասաւանդում Բեյրութի Հայկազեան համալսարանում:

Քանդակագործը

2012 թուականին Հայ գրատպության 500-ամեայ յոբելեանի առթիւ Չմմառի հայկական կաթոլիկ եկեղեցու բակում տեղադրուեց Րաֆֆի Ետալեանի հեղինակած «Սեղապարտ» բրոնզէ արձանը, որի բացումն օրհնեց Հռոմի Պապ Բենեդիկտոս XVI-ը:

Այս արձանի մանրակերտն այսօր Վատիկանում Հռոմի Պապի արուեստի հաւաքածոյի մասն է կազմում:

Րաֆֆի Ետալեանի կեանքում Վատիկանի՝ կաթոլիկ աշխարհի կենտրոնի ու Հռոմի Պապի հետ մշակութային կապը սրանով չի աւարտուում:

2015 թուականին Ետալեանը Վատիկանի Սուրբ Պետրոս տաճարում, Հռոմի Պապ Ֆրանցիսկոսին ներկայացրեց իր հեղինակած Երանելի Իգնատիոս Մելոյեանի դիմանկարը:

Թուրքիայի Մարդին քաղաքի արքեպիսկոպոսը յայտնի է իր թեմի հանդէպ հաւատարմութեամբ, ինչպէս նաեւ նրա նիւթական, սոցիալական (*իսբ. ընկերային*) ու հոգեւոր կարիքների նկատմամբ առանձնայատուկ ուշադրութեամբ: 2015 թուականին Վատիկանը իր յարգանքի տուրքը մատուցեց և նշեց հայ հոգևորականի նահատակութեան 100-րդ տարելիցը: Րաֆֆի Ետալեանի ստեղծած դիմանկարի հիման վրայ Վատիկանի ֆիլատելիստական եւ դրամահատման գրասենեակը թողարկեց սահմանափակ քանակով դրոշմանիշներ:

Այս դիմանկարից բացի Ետալեանը 2016 թուականին ստեղծեց և կրկին Չմմառի վանքի բակում տեղադրեց հայրենանուէր արքեպիսկոպոսի արձանը:

2015-ին Բեյրութի Տեմմայգէ Պաստօր փողոցում բացուեց Րաֆֆի Ետալեանի «Երախտագիտութիւն» բրոնզէ յուշարձանը՝ նուիրուած Հայոց Տեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին: Սա այն վայրն էր, ուր հարիւր տարի առաջ Եղեռնից մազապուրծ հայերի մի մեծ խումբ ոտք դրեց լիբանանեան հողում: Հէնց այդ վայրում, հարիւր տարի անց Լիբանանի տու-

րիզմի (*իսբ. գրասարչութեան*) նախարարի հովանու ներքոյ տեղադրուեց Ետալեանի հեղինակած 4,5 մետր բարձրութեամբ այս խիստ տպաւորիչ յուշարձանը՝ ի նշան լիբանանցի ժողովրդի հանդէպ երախտագիտութեան:

Նկարիչը

Րաֆֆի Ետալեան նկարչի գործերն անհնար է չճանաչել: Նրա իւրօրինակ ու հաստատուն ոճ ունեցող նկարներից միանգամից հասկացում է, որ նկարիչը նաև քանդակագործ է: Կերպարվեստում նրա կերպարները կարծես կրկին քանդակուած լինեն:

Պարզ զգացում է, որ գործի է դրուած քարի հետ աշխատող արուեստագետի վրձինը: Նրա համարձակ գծերը, ոչ խիտ ու ոչ թանձր գոյները բացայայտում են Ետալեանի ինքնամոկոփ, միայնակ, մեկուսացւած, ունայնութեան մէջ յայտնուած կերպարների ներաշխարհը:

Այս քիչ ու պասիվ գոյների, նպատակաւորուած, վստահ, հատու գծերի տակ լաւ թաքնուած ու խտացուած զգացմունքներ կան, որոնք նկարիչն իր հերոսների միջոցով հմտօրէն փոխանցում է դիտողին: Փոխանցում է հիմնաւորապէս, երբեք չմոռաւալու ու լիովին տպաւորելու մտադրութեամբ:

Ետալեանի հերթական յարթանակը

2019 թուականի հոկտեմբերին Րաֆֆի Ետալեանը մասնակցեց Ֆլորենցիայի 12-րդ բիենալէին: Ժամանակակից արուեստի միջազգային յայտնի այս ցուցադրութիւնը նուիրուած էր Լեոնարդո դա Վինչիի մահուան 500-րդ տարելիցին: Իտալական հանճարին՝ «Վերածննդի մարդուն» իրենց ստեղծագործութիւններն էին ձօնել աշխարհի տարբեր երկրներից Ֆլորենցիա եկած բազմազգ արուեստագետներ:

La Gaîté depuis 1928

La Gaîté/Intercome SA
13, Rue de la Rôtisserie
1204 Genève
022 311 87 08
info@lagaité.ch
www.lagaité.ch

Articles de fêtes
Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

**ՀԱՅ ԵՒ ԱՐԱԲ ԺՈՂՈՎՈՒՐ-
ՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՎԱՍՈՒԹԵԱՆ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ**

Երևանի բազմաթիւ յուշարձանների շարքում իր ուրույն տեղն ունի Հայ և արաբ ժողովուրդների բարեկամության յուշարձանը, որ կոչւում է Նաև Հայ-արաբական բարեկամության յուշարձան կամ Երախտիքի յուշարձան: Այն Հայաստանի մայրաքաղաքում 2012-ին դրուել է իբրև Երախտիքի Նշան Սիրիայի և Մերձաւոր Արևելքի արաբ ժողովրդին՝ Մեծ եղեռնից փրկուածներին օգնութիւն ցուցաբերելու համար: Յուշարձանը գտնուում է Երևանեան լճի ափին: Անցնող օրերին, երբ Սիրիան ճանաչեց հայոց ցեղասպանութիւնը, Երևանում բնակուող սիրիահայերը խորհրդանշական կերպով այցելում են յուշարձան՝ կրկին Երախտագիտութիւն յայտնելով Սիրիայի հանրապետութեանը:

Յուշարձան կառուցելու նախաձեռնութեան հեղինակը Դամասկոսի հայ համայնքի ներկայացուցիչ Վարուժան Սալաթեանն է: Յուշարձանը արաբական երկրների հայ համայնքների և համայն հայութեան Երախտագիտութեան արտահայտութիւնն է Սիրիայի և Մերձաւոր Արևելքի արաբական աշխարհին, որն օգնութիւն է ցուցաբերել Մեծ եղեռնից փրկուածներին: Յուշարձանի նախագծի համար 1998 թուականին մրցոյթ է յայտարարուել, որին մասնակցելու թոյլտութիւն պետք է տրուեր միայն սփիւռքահայ և տարածաշրջանի արաբական երկրները ներկայացնող ճարտարապետներին: Յուշարձանի նախագիծն իրականացնելիս որոշ դժուարութիւններ են ծագել, մասնաւորապէս արձանի համար նախատեսուած տարածքը մտնում էր ԱՄՆ-ի դեսպանատանը տրամադրուելիք տարածքի մէջ: Յուշարձանը կառուցելու համար Երևանի քաղաքապետարանը քիչ հեռու՝ Ծովակալ Իսակովի պողոտայի վրայ Երևանեան լճի ափին մօտ 400 քմ չափով կոր տարածք տրամադրեց, որը Երևանի գլխաւոր ճարտարապետի աշխատակազմի տեղեկացմամբ՝ 2006 թուականի դեկտեմբերին անհատոյց օգտագործման իրաւունքով տրուել է Հայ առաքելական եկեղեցուն:

**ԼԵՆԱՐԴՈ ԴԱ ՎԻՆՉԻՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԾ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԸ
ՐԱՖՖԻ ԵՏԱԼԵԱՆ**

»»» Բաֆֆի Ետալեանը բիենալին մասնակցում էր իր «Առեղծուածային մտքի արտացոլում» *իլստրացիայով*: Սա մարդկութեան հանճարի ստեղծած մարդաբանութեան, ճարտարապետութեան, գեղանկարչութեան բոլոր խորհրդանշաններն իր մէջ ամփոփած Վերածննդի մարդու դիմանկարն է, որը Ետալեանի իլորինակ մտածողութեան ու երևակայութեան շնորհիւ՝ հայելու օգնութեամբ վերածուում է Լենարդո դա Վինչիի դիմանկարի:

Այս բացառիկ ու հետաքրքիր աշխատանքը բնականաբար չէր կարող վրիպել բիենալի պրոֆեսիոնալ ու հեղինակաւոր ժւրիի ուշադրութիւնից:

Բաֆֆի Ետալեանն արժանացաւ Ֆլորենցիայի բիենալի "Lorenzo il Magnifico" ոսկէ մեդալին:

Հետևելով մեր հայրենակցի միջազգային հարթակներում ունեցած յաջողութիւններին, յուսով ու հաւատով սպասում ենք, որ մի օր էլ նրա արուեստը կը տեսնեն ու կը գնահատեն իր հայրենիքում: ■

(vnews.am)

Շինարարական աշխատանքները վերսկսուել են 2006 թուականին, աւարտուել 2009 թուականին: Պաշտօնական բացման արարողութիւնը տեղի է ունեցել 2012 թուականի աշնանը:

Յուշարձանի կառուցմանն աջակցել են հայաստանաբնակ և սփիւռքահայ անելի քան 200 բարերարներ Սիրիայից, Ֆրանսիայից, Ռուսաստանից, ԱՄՆ-ից և այլ երկրներից:

Յուշարձանը կառուցուել է Արմաւիրի տուֆից: Մեկ ամբողջութիւն կազմող յուշարձանը բաղկացած է առանձին-առանձին երեք մասից՝ արծիւ, բուրգ և Սիրիայի տարածքի պատկերը: Արծիւը խորհրդանշում է հայ ժողովրդի ուժը, կամքն ու ոգու հզօրութիւնը և հսկում նրա անցեալ, ներկայ ու ապագայ պատմութիւնը: Միւս վեր ձգուած ծաւալը խորհրդանշում է Հայոց եղեռնից յետոյ հայ ժողովրդի վերածնունդը, երրորդ՝ Սիրիայի քարտեզի տեսք ունեցող ծաւալը խորհրդանշում է հայ և արաբ ժողովուրդների բարեկամութիւնը:

Հայ-արաբական բարեկամութեան յուշարձանի հեղինակները Մկրտչեան եղբայրներն են՝ Սերգէյ Մկրտչեանը (մահացել է 2002 թուականին), քանդակագործ Սմբատ և Ռաֆիկ Մկրտչեաններն ու ճարտարապետ ԼԵՆ Մկրտչեանը: Մկրտչեան եղբայրները Սիրիայում գործունեութիւն են ծաւալել 1994 թուականից, երբ կերտել են Հալէպի «40 Մանուկ» եկեղեցու զարդաքանդակները: Նրանք Հալէպում կատարել են տարբեր աշխատանքներ, այդ թւում՝ եկեղեցիների պատերի հարթաքանդակներ, խաչքարերի և արձանների պատրաստում, մասնաւորապէս՝ երկրի նախագահի արձանի: ■

(Արևելք Լրատուական)

LA PRÉVENTION DE LA VIOLENCE DOMESTIQUE ET LE RENFORCEMENT DE L'INSTITUTION DE LA CITOYENNETÉ

ENTRETIEN AVEC ZARA HOVHANNISYAN

Devant le bâtiment du Club Afrikyan's
(Crédit photo: Page Facebook de Zara Hovhannisyán)

Le 4 octobre 2012, une jeune femme jouait du violon devant le siège de la Fédération arménienne de football dans le cadre d'une action menée par la société civile pour exiger une enquête juste et objective sur la mort de Vahé Avetyan¹. En juin 2014, elle allait protester de la même manière devant la façade du bâtiment du club Afrikyan's (fin du XIXe siècle) que les activistes tentaient de sauver de la démolition, hélas sans succès... Cette image forte mettant en évidence la culture comme un moyen de lutte contre l'injustice et la violence illustre bien la confrontation entre deux systèmes de valeurs que nous observons ces dernières années dans la société arménienne.

"Je suis violoniste de formation, ma deuxième spécialisation c'est le journalisme et actuellement je prépare un master en droit" se présente Zara Hovhannisyán, défenseure des droits humains. *"Depuis mon enfance je remarquais les inégalités entre femmes et hommes dans les mœurs et coutumes de la société arménienne. Plus tard, en tant que journaliste, j'ai pu observer d'autres formes d'injustice, d'inégalités et de restrictions à la liberté d'expression en particulier durant les années sous la présidence de Kotcharyan, ce qui m'a poussé à m'engager activement dans la défense des droits humains"* explique-t-elle. Cette mère de famille participe alors à tous les mouvements écologiques, féministes, et de protection des espaces publics qui se sont organisés en Arménie à partir des années 2007-2008. Aujourd'hui, elle poursuit son action militante pour une société plus respectueuse des droits humains notamment en tant que membre active de la Coalition contre la violence faite aux femmes (*Coalition to Stop Violence Against Women*) et du Groupe de suivi des établissements pénitentiaires (*Prison Monitoring Group*).

La condition de la femme et les efforts des ONG actives dans ce domaine sont les thèmes de la deuxième partie de notre entretien avec Zara Hovhannisyán (voir la première partie sur la Polémique autour de la Convention d'Istanbul parue dans notre édition précédente).

Comment et pourquoi a été créée la Coalition contre la violence faite aux femmes et quels sont ses objectifs?

La Coalition a été créée en 2010 suite au décès de Zaruhi Petrosyan, nouvelle victime de violence domestique, après avoir été battue sauvagement par son mari. La cruauté avec laquelle l'acte avait été commis a suscité une onde de choc au sein de la société. La victime, une orpheline, n'avait pas d'ayants droit pour défendre ses intérêts et la question s'est posée de savoir s'il n'était pas du devoir de l'Etat de protéger ses citoyens contre de tels actes abominables. Sept organisations de défense des droits humains ont alors créé la Coalition contre la violence faite aux femmes.²

Le premier but de la Coalition était d'assurer une procédure équitable à travers la récolte et la soumission de preuves et la mise à disposition des avocats pour aider les représentants des victimes. Il convient de préciser que trop souvent les tribunaux, influencés par les stéréotypes véhiculés dans la société, prononçaient des peines clémentes à l'encontre des hommes violents. Dans certains cas, le meurtre était requalifié comme coups et blessures ou homicide involontaire. Pendant les procès, comme un fil rouge, la conduite et le comportement de la victime faisaient l'objet de longs débats pour faire valoir des circonstances atténuantes telles que des soupçons d'infidélité de la part de la victime. Les jugements étaient rendus sur la base d'une seule déposition, celle du meurtrier, appuyée par le témoignage d'un membre de sa propre famille. Dans les médias on parlait de "crime passionnel", ce qui contribuait à discréditer et éclabousser la victime.

Le deuxième objectif de la Coalition était de faire passer une loi pour prévenir la violence domestique. En 2013, un projet de loi rédigé par *Women's Rights Center* et complété par la Coalition a été rejeté par le parlement sous prétexte que le gouvernement arménien n'était pas en mesure de financer les mécanismes d'aide aux victimes notamment des foyers d'accueil d'urgence. Plus tard, l'Union >>>

(1) Officier de l'armée arménienne, Vahé Avetyan avait été brutalement battu par les gardes de sécurité du complexe hôtelier Harsnakar appartenant au magnat Ruben Hayrapetyan, qui était à l'époque le président de la Fédération arménienne de football. La victime avait succombé à ses blessures douze jours plus tard, déclenchant une série de manifestations de rue pendant plusieurs mois. Sous la pression populaire, Hayrapetyan avait démissionné de son poste de député au Parlement.

(2) www.coalitionagainstviolence.org. Actuellement la Coalition comprend 9 organisations: Women's Resource Center, Women's Rights Center, Women's Support Center, Society Without Violence, Pink Armenia, Sexual Assault Crisis Center, Real world, Real People, Disability Info, "Agate" Rights Defense Center for Women with Disabilities et Spitak Helsinki Group.

LA PRÉVENTION DE LA VIOLENCE DOMESTIQUE ET LE RENFORCEMENT DE L'INSTITUTION DE LA CITOYENNETÉ

ENTRETIEN AVEC ZARA HOVHANNISYAN

►►► européenne a alloué des fonds à cette fin et une loi ("Loi sur la prévention de la violence dans la famille, la protection des victimes de violence au sein de la famille et la restauration de l'harmonie dans la famille") a finalement été adoptée en 2017.

Notre troisième objectif était de sensibiliser la population à cette problématique. Il faut rappeler que pendant des années les autorités et une partie de la population n'avaient même l'existence de violence domestique en Arménie. La Coalition a déclaré le 1er octobre jour national de lutte contre la violence domestique. Le 1er octobre de chaque année nous organisons des actions de sensibilisation dans l'espace public, allumons des cierges en souvenir des victimes de violence domestique, distribuons des brochures, etc. Nous consacrons également 16 jours de l'année, du 25 novembre au 10 décembre, à la prévention de la violence sexiste. Nous organisons des campagnes d'information dans les provinces sur l'aide que les victimes peuvent recevoir en s'adressant aux bureaux de différentes ONG spécialisées, aux centres d'accueil d'urgence de nuit gérés par celles-ci ou bien en téléphonant aux hotlines mis en place par ces ONG ou la police. La Coalition a organisé des séances de formation pour les collaborateurs du bureau du défenseur des droits humains, qui peuvent aussi intervenir en cas d'alerte, et les assistants sociaux rattachés au ministère des affaires sociales qui travaillent dans les centres d'accueil pour les victimes de violence domestique.

Action de sensibilisation, 1er octobre 2014
(Crédit photo: Armenian Weekly)

Y a-t-il eu des changements après l'adoption de cette loi? Quelle est la situation actuelle?

Il y a effectivement une évolution. La police commence à prendre des mesures d'intervention rapides. Lors d'une première alerte, elle se rend sur place et donne un avertissement à l'auteur de la violence en lui expliquant les conséquences légales de son acte. La loi prévoit un travail avec l'agresseur pour mettre fin aux comportements violents et ainsi protéger les victimes mais ce service spécialisé n'existe pas

encore en Arménie. Le ministère des affaires sociales, de son côté, a mis en place des mécanismes d'aide. Actuellement, il existe six centres étatiques de gestion de crise où les victimes de violence domestique peuvent obtenir un soutien psychologique, juridique et social ainsi qu'une petite aide financière leur permettant de se payer une consultation médicale. Les victimes sont orientées vers des centres d'accueil d'urgence de nuit gérés par les ONG membres de la Coalition, l'État ne disposant pas encore de tels centres.

Existe-t-il des statistiques comparées avec celles des pays de la région?

Nous ne disposons pas de statistiques comparées du nombre de cas de violence domestique dans les pays de la région. Cependant, je peux vous dire que la situation est bien meilleure en Géorgie, qui a déjà ratifié la Convention d'Istanbul. Il est à noter également que la loi sur la violence domestique y existe depuis plus de dix ans et que l'État propose tous les moyens d'aide et de soutien aux victimes. La Géorgie a réalisé d'importantes réformes dans le système éducatif notamment en matière d'égalité des sexes et a fait beaucoup de progrès dans la représentation des femmes en politique. Le fait que des postes clés traditionnellement "masculins" tels que ministre de la défense, chef de la police ou président de la république, peuvent être occupés par des femmes donne un signal fort à la société dans la lutte contre la discrimination liée au genre.

Qu'en est-il des statistiques nationales?

Je peux dire que les 3 hotlines de la Coalition, dont deux réservés aux victimes de violence domestique et un à celles de violence sexuelle, reçoivent annuellement environ 5000 appels. Quant aux chiffres officiels, la police a fait état de plus de 2600 appels au cours des 10 premiers mois de 2019. Parmi ces appels 84 concernaient des cas de violence sexuelle à l'égard des femmes et jeunes filles dont 54 contre des mineurs. Une triste réalité surtout quand on pense que beaucoup de cas d'agression sexuelle ne sont pas dénoncés à la police. Pire encore, il ressort de l'étude des données du Comité d'investigations que 47 pourcent des cas de violence sexuelle à l'égard des mineurs ont lieu au sein de la famille. Dans une société fermée où l'on parle très peu de la sexualité et de l'éducation sexuelle, les mineurs subissent davantage de tels agressions au sein de la famille.

L'adoption de la loi sur la violence domestique constitue certes un grand pas en avant mais elle n'est pas suffisante pour éradiquer la violence au sein de la famille. Quelles sont les autres outils de lutte contre ce fléau? ►►►

LA JOURNALISTE LUCY KOTCHARYAN A REÇU LE PRIX "INTERNATIONAL WOMAN OF COURAGE"

Le 4 mars 2020, la journaliste arménienne Lucy Kotcharyan a reçu le prix "International Women of Courage" (prix international du courage féminin) lors d'une cérémonie organisée par le Département d'État américain. Elle faisait partie des 12 femmes extraordinaires venant de différents pays, honorées par le secrétaire d'État Michael R. Pompeo et la première dame des États-Unis, Melania Trump.

Ce prix du secrétaire d'État américain récompense des femmes du monde entier qui ont fait preuve d'un courage et d'un leadership exceptionnels en plaidant pour la paix, la justice, les droits de l'homme, l'égalité des sexes et l'autonomisation des femmes, souvent au prix de grands risques et de sacrifices personnels. Depuis la création de ce prix en mars 2007, le département d'État a récompensé 134 femmes de 73 pays. Cette année, on a totalisé 146 récipiendaires, de 77 pays. Les missions diplomatiques des États-Unis à l'étranger nomment une femme de courage de leur pays respectif. Les finalistes sont sélectionnées et le choix est approuvé par de hauts représentants du département d'État. Après la cérémonie, les 12 lauréates ont participé à l'*International Visitor Leadership Program* (programme d'échange professionnel) et visité différentes villes du pays, avant de se retrouver à Los Angeles pour la fin de leur programme, le 16 mars.

Il convient de préciser que Lucy Kocharyan est la première arménienne à recevoir ce prix prestigieux. L'épouse du Premier ministre d'Arménie Anna Hakobyan qui se trouvait à Washington pour une visite de travail a également assisté à cette cérémonie de remise de prix.

En utilisant son statut de journaliste, Lucy Kocharyan a défendu les enfants souffrant de problèmes de santé mentale et s'est imposée comme figure de proue de la lutte contre la violence psychologique, physique et domestique à l'encontre des femmes et des enfants. Grâce à son dévouement et à sa déter-

ENTRETIEN AVEC ZARA HOVHANNISYAN

»»» Le premier outil c'est l'éducation. Notre système éducatif est discriminatoire à l'égard des filles. Il est vrai que les écoles sont mixtes mais l'approche envers les filles est différente de celle envers les garçons. Cette attitude se manifeste dans les manuels scolaires et dans le comportement des enseignants. Le deuxième outil c'est le système judiciaire qui, à son tour, n'est pas sensible aux questions liées au genre. Nous assistons souvent à des traitements discriminatoires envers les femmes de la part des policiers, inspecteurs, procureurs et juges de sexe masculin qui portent les préjugés de la société arménienne. Il s'agit d'une lacune au niveau pédagogique car les droits humains ne sont pas enseignés aux futurs juristes. Le troisième outil c'est les médias. Bien qu'il existe des lois sur la radio, la télévision et les médias, elles n'arrivent pas à régler les problèmes liés aux inégalités sexuelles, à la discrimination et à la violence. Dans les séries télévisées arméniennes nous sommes très souvent confrontés à la promotion des inégalités, de la discrimination ainsi que de la violence physique et verbale à l'égard des femmes. Nous œuvrons afin que la violence tout court n'ait plus de place dans les médias.

Je pense qu'une prévention efficace de la violence domestique, outre de protéger les femmes et les enfants dans la famille, aidera à briser le cercle vicieux de la violence exercée à différents niveaux dans la société, par les plus forts contre les plus faibles. Elle contribuera ainsi au renforcement de l'institution de la citoyenneté et la stabilité de l'État dans lequel l'individu, indépendamment de son sexe et âge, bénéficie de la protection tant dans sa famille qu'ailleurs. ■

(Propos recueillis et traduits de l'arménien par Maral Simsar)

mination, Lucy Kocharyan est devenue célèbre pour avoir lancé "Voices of Violence" (les voix de la violence) en août 2018. Elle est devenue porte-parole de la violence sexiste en Arménie et continue de s'exprimer malgré les critiques sévères — des personnes dans la rue qui crient "honte à vous" lorsqu'elle passe, des parlementaires qui s'élèvent contre elle et la menacent de poursuites judiciaires. Elle a réussi à engager une discussion sur la violence domestique et sexuelle qui débouche lentement sur des actions. La violence sexiste est un problème omniprésent dans toute l'Arménie, où les normes sociales traditionnelles concernant la masculinité, la féminité, l'égalité des sexes et la répartition des tâches ménagères restent rigides, ce qui rend ses réalisations et son impact d'autant plus impressionnants.

(Extrait de sa biographie publiée par le département d'État américain). ■

ՀՆԴԱՅԱՅ ԱԿԱՆԱԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ ՇԱՀԱՄԻՐ ՇԱՀԱՄԻՐԵԱՆ (1723-1797)

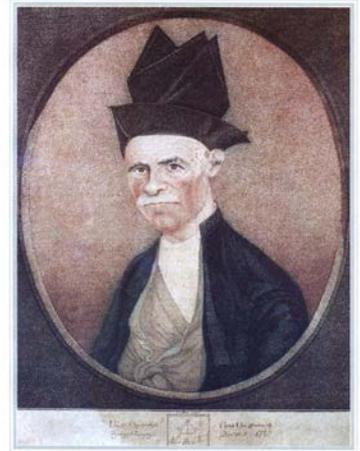
Հայոց պատմության 18-րդ դարու ամենահետաքրքրական ու պանծալի երևույթներն է այսպես կոչված «Մատրասի խմբակ»-ը, որ իր գործունեությունը ծալայեց հնդկաստանի այդ քաղաքի փոքրաթիվ հայ գաղութին մեջ: Խմբակի շարժիչ գլխավոր դեմքն էր հայ մեծահարուստ վաճառական Շահամիր Շահամիրեանը:

Շահամիրեանը ծնած է Նոր Ջուղայի մեջ, հայկական այն նշանավոր գաղութը, որ հիմնուեցավ 17-րդ դարու սկիզբին՝ որպես Սեֆեան Պարսկաստանի մայրաքաղաք Սպահանի հայաբնակ արուարձան: Տակալին Նորահաս երիտասարդ, Շահամիրը գաղթեց Մատրաս, ուր մեծ հարստության տիրացավ առելուտրային գործունեությամբ: Սակայն անոր կեանքի նպատակը հարստության կուտակումը չէր, այլ՝ հասնիլ իր ազգի ու հայրենիքի ազատագրության իրականացման: Շահամիրը անդամ դարձավ իրենց հայրենիքը օտար լուծելն ազատագրելու գաղափարներով տոգորուն հնդկահայոց այս խմբակին: Շահամիրեանը իր կրտսեր որդիին՝ Յակոբի անունով (1745-1774) 1771-ին կամ 1772-ին հիմնեց Մատրասի առաջին հայկական տպարանը, ուրկէ 1773-ին լոյս տեսավ Յակոբի ուսուցիչ, «Մատրասի խմբակ»-ի գաղափարախօս-տեսաբան Մովսէս Բաղրամեանի ու իր համահեղինակած «Նոր տետրակ, որ կոչի Յորդորակ» գիրքը: Անոր մեջ Բաղրամեան եւ Շահամիրեան յառաջ կը քաշեն այն միտքը, որ հայկական անկախ պետության վերականգնման հիմնական միջոցը հայ ժողովուրդի, մասնաւորաբար հայ երիտասարդության զինեալ պայքարն է օտար տիրապետությանց դէմ: Անոնք համոզում կը յայտնեն, որ հայ ժողովուրդի ճակատագիրին տերը միայն եւ միայն հայ ազգն է:

Շահամիրի որդի Յակոբ Շահամիրեանը տաղանդաւոր երիտասարդ էր, որ մահացավ 29 տարեկանին՝ այսօրուան Մալայզիոյ Մալաքա քաղաքին մեջ: Ըստ երեւոյթին ան է հեղինակը «Մատրասի խմբակ»-ի անդամներու համատեղ մշակած գաղափարախօսական գիրքին՝ «Որոգայթ փառաց»-ին: Շարադրանքը մնացեր էր անաւարտ, զայն լրամշակեցին Մովսէս Բաղրամեանն ու հայրը՝ Շահամիրը (հաւանաբար նաեւ ուրիշներ): Վերջինս ալ 1778-1779-ին գիրքը հրատարակեց որդիին անունով, թէւ տիտղոսաթերթին վրայ տպուած է 1773 թուականը:

«Որոգայթ փառաց»-ը հայ իրականության մեջ հայկական սահմանադրության ամբողջական առաջին նախագիծն է եւ առաջիններէն մէկը որը աշխարհին մեջ: Ան օրէնքներու ժողովածու մըն է, 521 յօդուածէ բաղկացած սահմանադրութիւն՝ նախատեսուած ապագայ հայկական պետության համար, որ պիտի ստեղծուէր օտար տիրապետութիւններէն Հայաստանի ազատագրութենէն ետք: Ըստ այս սահմանադրութեան, պետութեան օրէնսդիր գերագոյն մարմինը՝ Հայոց Տունը պետք է ընտրուէր ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն կողմէ: Իր կարգին, Հայոց Տունը պիտի ձեւաւորէր 13 հոգիւնոց գործադիր մարմինը, որու անդամներէն մէկը ընտրութեամբ պիտի դառնար «նախարար», իսկ միւսները պիտի ըլլային

անոր խորհրդատուները: «Նախարար»ը պարտաւոր էր ըլլալ օրէնքներու առաջին կատարողը: Ան նաեւ զինուած ոյժերու գլխավոր հրամանատարն էր: Փաստօրէն հայոց Տունը կը համապատասխանէ այսօրուան խորհրդարանին, գործադիր մարմինը՝ կառավարութեան, իսկ «Նախարարը»՝ վարչապետին: «Որոգայթ փառաց»-ը կը նախատեսէր նաեւ դատական համակարգի ստեղծում, աղջիկներու պարտադիր կրթութիւն եւ յառաջդիմական ուրիշ նորամուծութիւններ՝ ժամանակի իրականության հետ համեմատած: Ըստ էութեան, «Որոգայթ փառաց»-ը սահմանադրական ժողովրդավարական հանրապետութիւն ստեղծելու նախագիծ էր այն ժամանակաշրջանին, երբ Արեւմուտքի մեջ այդ գաղափարը Նոր-Նոր կը ծլէր եւ կիրառութիւն ստացեր էր միայն Նորածին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մեջ: Ակնյայտ է «Որոգայթ փառաց»-ի որոշ գաղափարներուն նմանութիւնը Ա.Մ.Ն. սահմանադրութեան հետ՝ սակայն պատշաճեցուած հայկական միջավայրին:

Շահամիր Շահամիրեանը 1783-ին հրատարակեց նաեւ Մովսէս Բաղրամեանի հեղինակած մէկ ուրիշ գրքոյկը՝ «Նոր տետրակ, որ կոչի նշաւակ»: Սա Մատրասի հայութեան համար ինքնակառավարման կանոնակարգ էր:

Հայկական ազգային ազատագրական պայքարի նուիրեալ գործիչ Շահամիր Շահամիրեան փորձեց կապ հաստել Քարթլիի եւ Կախէթի (Վրաստանի մասեր) թագաւոր, հայ Բագրատունիներէն սերող Իրաքի բ.ի հետ (1744-1801)՝ նպատակ ունենալով հայ-վրացական դաշինքի միջոցով Հայաստանն ու Վրաստանը ազատագրել պարսկական ու թրքական կեղեքիչ լուծերէն: Հասկնալով, որ այդ դաշինքը բաւարար չէ հայ ժողովուրդին ազատագրութեան հասնելու համար, ան հետագային կապեր հաստատեց Ռուսաստանի արքունիքին, ինչպէս նաեւ հայկական ազատագրական շարժումի այլ գործիչներու՝ իշխան Յովսէփ արքեպիսկոպոս Արղուեան-Երկայնաբազուկի, Յովհաննէս Լազարեանի ու այլոց հետ:

Շահամիր Շահամիրեանը մահացավ 4 Նոյեմբեր 1797-ին՝ Մատրասի մեջ:

Երեւանի Շենգաւիթ վարչական շրջանի Ներքին Շենգաւիթի 9-րդ փողոցը (կը սկսի Արշակունեաց պողոտայէն ու կը հասնի Սողոմոն Տարոնցիի փողոց) Երեւանի ասպանիի 14 Փետրուար 2017-ի որոշումով կոչուեցաւ Շահամիր Շահամիրեանի անունով: ■

PREMIÈRE ÉDITION DE ARMENIAN ART EXPERIENCE SWITZERLAND INTERVIEW AVEC MICHAL LEAH POLADIAN

Du 13 au 15 décembre 2019, à Kultur und Kongresshaus, Aarau, a eu lieu la première édition de *Armenian Art Experience Switzerland**, réunissant un nombre impressionnant d'artistes arméniens de diverses disciplines et de pays différents. Durant trois jours, la capitale du canton d'Argovie a attiré un public curieux venu découvrir l'art arménien dans une ambiance conviviale et joyeuse avec les artistes: Anush Babajanyan, photojournaliste (Erevan), Lucine Ayanian, styliste, fondatrice du magasin de mode Hay-Hay (Zurich), Raffi Chilingirian, joueur de duduk (Liban), Collectif Medz Bazar, ensemble comprenant des musiciens issus des cultures arménienne, turque, française et américaine (Paris, Erevan, Ankara, Porto), Gulene Der Boghossian, sculptrice (Liban), Maral Der Boghossian, peintre (Liban), Agnès Avagyan, caricaturiste et illustratrice (Lucerne), Vic Lepejian, céramiste (Jérusalem), Saro Emirze, acteur (Berlin), Gor Ghalmukyan, percussionniste (Zurich), Aren Emirze, auteur chanteur (Frankfurt), les danseurs, danseuses et chorégraphes Alina Babayan (Barcelone), Roubina Meguerditchian (Liban), Artur Alexanyan, Edgar Nikolyan, Svetlana Alexanyan, Ariana Drowing de Transclassics Dance Company (Los Angeles) et Michal Leah Poladian (Aarau), cette dernière étant aussi l'organisatrice du Festival. Ces artistes ont également tenu des ateliers interactifs associant plusieurs disciplines. En marge du Festival, Armine Gmyur - Karabetyan, psychologue et psychanalyste (Arménie) et Miriam Victory Spiegel, thérapeute familiale (Zurich, New York) ont animé un séminaire intitulé "From Trauma to Dignity".

Comme un tapis arménien, le projet vise à connecter un ensemble d'artistes, de formes d'art, de générations, de milieux culturels et politiques afin de créer un espace pour de nouvelles rencontres positives.

L'un des objectifs principaux du projet est de jeter des ponts entre les Arméniens de la diaspora et de Hayastan et de les sensibiliser davantage aux différences culturelles existant entre eux.

Le Festival souhaite également ouvrir les portes et accueillir des personnes de différents horizons pour comprendre les sujets liés aux Arméniens, la culture et l'histoire, tout en se concentrant sur l'identité arménienne aujourd'hui.

(Extrait de la brochure publiée à cette occasion)

Pour en savoir plus, *Artzakank* a rencontré Michal Leah Poladian, fondatrice de *Armenian Artists Network*, qui a été la force motrice derrière cette manifestation sans précédent en Suisse.

Quels sont les buts du Réseau des Artistes arméniens que vous avez créé?

Mon but est de créer un nouveau dialogue artistique entre les artistes de la diaspora et de l'Arménie en travaillant ensemble pour développer des projets et organiser des manifestations collectives avec une nouvelle approche et loin des stéréotypes. Notre peuple a beaucoup de ressources de qualité dispersées dans le monde et si nous arrivons à les réunir, nous pouvons créer des œuvres artistiques exceptionnelles.

Comment avez-vous eu l'idée d'organiser ce festival *Armenian Art Experience Switzerland* ? Comment avez-vous sélectionné les artistes?

L'idée n'a pas surgi du jour au lendemain. Il y a trois ans, j'ai participé au séminaire "Transmission transgénérationnelle des traumatismes post-génocidaires - le cas arménien" organisé par Haritun Kurtcuoglu à Winterthur. Les interventions de Janine Altounian et de Miriam Victory Spiegel, grandes spécialistes du sujet, m'ont profondément marquées. A cette occasion, j'ai remarqué aussi que les Arméniens de différentes générations étaient encore très touchés par le trauma du génocide. J'ai commencé à comprendre beaucoup de choses liées à ma propre famille et j'ai décidé de visiter les lieux où mes grands-parents maternels, originaires de Marash, avaient séjourné après le génocide avant d'arriver aux Etats-Unis. Une fois sur place, j'ai réalisé des interviews en discutant avec les Ar- >>>

your Nearshoring Partner for Software Development
visit us on: www.mbm-baghdassarian.ch

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

INTERVIEW AVEC MICHAL LEAH POLADIAN

»»» méniens que j'ai rencontrés. Petit à petit j'ai commencé à penser à une création artistique sur l'identité arménienne aujourd'hui, un événement regroupant des artistes qui expriment, à leur façon, leur vision de l'identité arménienne. Les artistes avec lesquels j'ai partagé cette idée se sont montrés très enthousiastes et m'ont dit qu'ils étaient prêts à travailler ensemble sur un tel projet. Puis, il y a eu la révolution de velours qui m'a beaucoup touchée et j'ai cherché à travers des amis des artistes qui ont vécu cet événement historique pour les intégrer au projet. Outre la diversité des disciplines et des pays de provenance dont j'ai tenu compte dans mon choix des artistes, c'était mon souhait également d'avoir des représentants de plusieurs générations. En effet, la perception de l'identité est très complexe et il était important de la montrer dans toutes ses nuances d'autant plus que le festival était adressé à tout le monde et non pas seulement aux jeunes.

Michal Leah Poladian interprète sa danse-théâtre "Land in me"

Qu'en est-t-il de l'aspect financier? Comment avez-vous financé ce grand événement?

Cela a été très dur. J'ai reçu des fonds de la part de quelques fondations suisses, d'une fondation arménienne à Londres et d'une fondation juive. Mais le festival m'a laissé un grand déficit.

Quel bilan tirez-vous de cette première expérience?

Le bilan est très positif, tant du côté des artistes que du public. Les artistes venant de pays différents, qui avaient suivi la préparation du festival depuis deux ans, ont pu se retrouver ensemble à Aarau, pour raconter leurs histoires, aborder des sujets dont on ne parle pas souvent - n'oublions pas que beaucoup d'Arméniens ont grandi dans le silence quant à leur identité - et surtout pour créer ensemble. Pour vous donner un exemple, nous avions une exposition de sculpture et de peinture et c'est dans le même espace que nous avons présenté un spectacle avec un acteur récitant des textes et des danseuses présentant des danses arméniennes. Pour monter ce spectacle j'ai travaillé via Skype avec Sevana Tchakerian du Collectif Medz Bazar. Nous avons préparé les textes et développé la musique. C'était une expérience formidable et le résultat était très spécial. Ces trois jours vécus ensemble dans une ambiance décontractée presque familiale ont permis aux artistes de nouer des liens étroits entre eux,

Née près de Aarau (Argovie) d'une mère arménienne des Etats-Unis et d'un père suisse, Michal Leah Poladian est une danseuse-chorégraphe et actrice formée à Constanz (Schule für Tanz-Theater.-Gestaltung (Allemagne) et à Zurich ZTTS. Elle a fait plusieurs stages à Paris, New York, Barcelone, Erevan, Cuba etc., pour se perfectionner et apprendre plusieurs styles de danse. Elle a également un diplôme de jardinière d'enfants. Sa grande passion pour la danse-théâtre et les formes d'art interdisciplinaire et interculturelle l'ont amenées à créer des productions et projets avec des professionnels et des non-professionnels. Elle s'est produite en Suisse et dans plusieurs pays européens en performance solo ou en tant que soliste dans des troupes de danse.

A partir de 1997, Michal Leah Poladian a commencé à développer un centre des arts du spectacle, Tanzpalast-Aarau (Palais de danse, Aarau), où avec son équipe elle enseigne la danse et crée des spectacles. Avec sa compagnie de danse pour les enfants (9-14 ans), elle prépare les jeunes talents à une éventuelle carrière professionnelle.

Le festival *Armenian Art Experience Switzerland* a été son travail de diplôme en arts et coopération internationale de l'Université des Arts de Zurich qu'elle a reçu en février 2020.

d'avoir des échanges enrichissants et d'observer le travail des uns des autres. Je suis très contente d'avoir lancé et mené à bien ce projet.

Quel sont vos projets d'avenir dans le cadre du Réseau des Artistes arméniens?

Mon prochain projet sera certainement plus petit. Je souhaite connecter les artistes arméniens vivant en Suisse en organisant des rencontres pour favoriser les échanges d'idées, la coopération artistique et peu à peu commencer à créer des liens entre les différentes organisations et les Arméniens de Suisse à travers des projets artistiques. Pour moi, il est important aussi de nouer un dialogue avec les artistes de Hayastan. Nous avons tellement de choses à apprendre des uns des autres. On pourra envisager de travailler ensemble sur des projets à présenter en Suisse ou à Hayastan. ■

Renseignements:

<http://www.armenian-artists-network-switzerland.org>
armenianartistsnetwork@gmx.ch

(Photos de la page Facebook de Armenian Artists Network)

ՄԵՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՍԻՐԵԼ ԶՅԱՍՑՐԵՑ ...

Վարդինե ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Երկրաշարժին յաջորդեց պատերազմը, մուլժը, ցուրտը, սովը... Նաևժե պատրոյգով լամպի թանձր լոյսը միշտ թեւածում է մեր յիշողութեան մէջ... Պատերազմ էր, մեր հայրերը առաւօտ կանուխ արտասովոր համազգեստը

հագած համբուրեցին մեր ճակատները ու մեկնեցին ռազմաճակատ: Մենք քնած էինք ձևանում, բայց մինչև հիմա պարզորոշ յիշում ենք այդ համազգեստի կոշտ հպումը, նրանց ուսից կախուած ինքնաձիգի մետաղէ հոտը և զինուորական սապոգներից կոշտացած նրանց հեռացող քայլի ձայնը...

Մեր լուսաբացները չարագոյժ թանձրութիւն ունէին: Մենք գգում էինք, որ այլևս երբեք չեն կրկնուի մեր հայրերի հետ անհոգ երեկոները վառարանի տաքուկ անկիւնում նստած:

Դասերը մենք սովորում էինք նաևժե պատրոյգով լամպի աղօտ լոյսի ներքոյ, այնուհետ անքուն գիշերներին մեզ ուղեկցում էր մեր հայրերին այլեւս երբեք չտեսնելու աննահանջ վախը:

Մեր երագները գունեղ ու հեքիայթային չէին, դրանք պարզորոշ արտացոլանքն էին մեր մանկութեան, պատանեկութեան տարիների: Մենք սարսափահար փախչում էինք մեզ հետապնդող թշնամուց և հեռապառ վեր թռչում: Անկողնուն յարող պատը սառն էր, խոնաւ՝ ինչպէս վախից կլորացած մեր աչքերը:

Մեր սերունդը կարճատես դարձաւ՝ նաևժե պատրոյգով լամպի թանձր լոյսի ներքոյ «Վարդանանք» ու «Սամուէլ», «Գեորգ Մարգալետունի» ու «Մթնանձորի չարքը» կարդալով:

Յաճախ մեր առջև դրուած գրքի միւնտյն տողերը մենք կարդում էինք մի քանի անգամ, քանզի մտքերով այն հեռուում էինք, որը կռուի դաշտ էին կոչում:

Մենք տեսնում էինք անձայրածիր դաշտերի հողափոր դարուփոս ճանապարհներով տարուող հրանոթները, որոնք ամրացուած էին զինուորական մեծ մեքենաներին: Յաճախ հրանոթների երկար փողերը ծածկուած էին կանաչ ճիւղերով, իսկ քարշակների վրայ թափուած էին խիտ տերևներով կանաչ ճիւղեր: Մեր սիրտը գուժում էր չարաբաստիկ մի աղետ:

Պատերազմը սկսուէլ էր: Մեզ թշնամուց տարանջատող հեկտարներով ձգուող խաղողի անձայրածիր այգիները ամիսների ընթացքում դալկացան ու մերկացան: Ամենուր տեսնում էինք թշնամու արձակած արկերի պայթիւններից գոյացած մեծ փոսեր, այրուած տարածքներ, կիսաւեր տներ:

Դէպի հեռուները ձգուող խաղողի երբեմնի բերրի այգիները պատերազմի պատճառով այլեւս չէին մշակուում, երբեմնի պտղաբեր որթերը լերկ էին ու գորշ փայտերի էին նմանուէլ:

Փողոցով անցնում էին ծանր բեռնատարներ, որոնք գորշ բրեզնտով ծածկուած զինամթերք էին տանում:

Նրանցից յետոյ մնում էր փոշին, որ բարձրանում էր վեր, անէանում օդում: Սարերից այն կողմ կռիւ էր ու գիշերները մենք պարզորոշ տեսնում էինք հրանոթների արկերի բռնկումները: Մարդիկ անհամբեր սպասում էին մեր հրետանու կրակին, որ գոնէ ժամանակաւորապէս լռեցուէր թշնամու կրակակէտը: Մենք լսում էինք տարօրինակ մի \$22ոց ու տարեցներն ասում էին.

-Մեր հրետանին է, ձեր ձեռքերին մատաղ, տղէ՛րք: Իսկ երբ բարձունքից իջնում էին դիրքապահները, մարդիկ ընդառաջ էին գնում, երեխաները ջուր էին լցնում, որ նրանք լուացուէն, իսկ տարեց կանայք իրենց ունեցածը հիւրասիրում՝ օրինելով նրանց դիպուկ կրակը:

Մենք ապշահար նայում էինք միագոյն գորշ համազգեստով, ինքնաձիգներն ուսերին գցած, գօտիներից կախած կաշուէ փամփշտակալներով և այնքան երագկոտ հայացքներով երիտասարդներին: Ի՞նչ իմանայինք, որ նրանցից շատերին վերջին անգամ էինք տեսնում...

Մեր սերունդը սիրել չհասցրեց, քանզի մեր բաժին տղաները մնացին հեռուում, այնտեղ, որտեղից ետ չդարձան: Մեր արցունքները ողողեցին ռազմաճակատից բերուած նրանց անշնչացած, յաճախ անճանաչելի դարձած աճիւնները և ուղեկցեցին դէպի երկնքի արբայութիւն: Նրանց սխրանքի պատմութիւնը ողջ կեանքում ուղեկցեց մեզ ու թոյլ չտուեց գտնուէլ տկարամարմին ու վախկոտ տղուկների կողքին:

Մեր սերնդի իղէալը նրանք էին, ովքեր կէս ճամփին թողեցին մեզ արցունքն աչքերին ու էլ ետ չէկան:

Տարիներն անցան սպասելով, մենակութեան հետ ինչպէս ինքներս մեզ հետ հաշտ ու համերաշխ, համակերպուած ապրելով: Մեր հանգստեան օրերը ցոփ ու շուայտ զինարբութեան սեղանի շուրջ չանցան, այլ եռաբլուրի սառը շիրմաբարերի մօտ նստած, երկար մտորելով:

Ազգի սերուցքն այնտեղ էր, նրանց ջբացուած լուսաբացների մասին մտորելով մեր սերունդը մի ողջ կեանք ապրեց... Ու չհամակերպուեց այն իրակաւնութեան հետ, որ նրանք իրենց կեանքը զոհեցին յանուն մեր խաղաղ այգաբացների, իսկ ինչ որ տմարդի տղուկներ կարող էին մթագնել մեր լուսաբացները մեզ պատճառած արցունքներով... Մեր սերնդի շատ կանայք նախընտրեցին մենակ մնալ:

Մեր սերունդը չհասցրեց սիրել, քանզի մեր սիրուն արժանի տղամարդիկ էլ չգտանք: Մեր սերունդը նախընտրեց սրտի մի մուլթ անկիւնում յաւերժ պահել նրանց լուսաւոր յիշատակը:

Առաւել համարձակները նախընտրեցին սոսկ ամուսնանալ, որ իրենց որդիներին նրանց անուաներով անուանակոչեն ու պահ տան սերունդներին նրանց սխրանքի պատմութիւնը:

Բայց սիրել չհասցրեցինք... ■

L'ARMÉNIE ET L'INITIATIVE "CEINTURE ET ROUTE"

Par Sofia BERGMAN

(Ndlr: Suite et fin de l'article publié dans notre numéro précédent)

Au-delà de simples échanges commerciaux

Education

L'Université d'État d'Erevan entretient un solide partenariat avec la République populaire de Chine par le biais d'une Académie chinoise des sciences sociales de l'Université de technologie de Pékin et du premier Institut Confucius dans le Caucase du Sud. Les Instituts Confucius ont été créés à travers le monde. Ils en existent même dans les universités américaines et se développent dans les pays de la BRI (*Belt and Road Initiative*). Les instituts fondent leur prémisses autour de l'enseignement de la langue, de la culture et de la société contemporaines chinoises. Les étudiants, en particulier ceux des pays de la BRI, reçoivent une éducation prestigieuse du point de vue chinois et bénéficient de meilleures perspectives d'emploi et de bourses d'études.

Le Premier ministre arménien et l'ambassadeur de Chine en Arménie lors de l'inauguration de l'École d'amitié sino-arménienne le 22 août 2018

L'institut a été critiqué pour sa poursuite de l'agenda chinois en parallèle, ce que le gouvernement chinois et la direction de l'Institut nient. Il existe plusieurs centaines d'Instituts dans le monde et près de 100 dans les collèges américains. La *Pennsylvania State University* et l'*Université de Chicago*, par exemple, ont mis fin à leurs relations avec l'Institut, craignant que les programmes éducatifs ne soient une forme de propagande chinoise. Ce débat, cependant, se poursuit toujours parce que les États-Unis ont toujours été sceptiques à l'égard de la Chine. Mais il est important de noter que ce scepticisme occidental ne concerne pas l'Arménie. Hovhannissian et Safaryan conviennent qu'ils n'ont pas trouvé de problèmes liés à l'Institut en Arménie.

De plus, le gouvernement chinois a dépensé 12 millions de dollars pour l'école d'amitié sino-arménienne, qui compte environ 400 étudiants arméniens âgés de 10 à 18 ans, et enseigne le chinois de manière extensive. Selon *Azatutyun*, lors de la cérémonie d'ouverture, le Premier ministre Pashinyan a déclaré: "J'espère que cette école servi-

ra de support aux Arméniens pour acquérir une connaissance plus approfondie de l'énorme influence que la Chine et la civilisation chinoise ont eue sur le développement de l'humanité. Il s'agit d'une "nouvelle page" dans les relations sino-arméniennes, que j'espère deviendront de plus en plus étroites". Il a ajouté que la Chine et l'Arménie ont «de nombreux intérêts communs». En novembre 2019, dans le but de conceptualiser l'enthousiasme de l'Arménie envers la Chine, l'ambassade de Chine à Erevan a organisé une compétition - le Grand prix de Chine - avec quelques 5317 participants à un quiz en ligne sur la Chine. L'ambassadeur chinois Tian Erlong a déclaré lors de la cérémonie que «l'intérêt de nos amis arméniens pour la culture et l'histoire chinoises nous a agréablement surpris» et que «les relations sino-arméniennes sont entrées dans une nouvelle phase dans le cadre de la BRI».

Présence militaire

Au Pakistan, l'armée chinoise a accru sa présence depuis la cession du port due au piège d'endettement. Dans l'ensemble, la Chine a obtenu un plus grand accès naval dans l'océan Indien et un contrôle plus important sur les routes commerciales maritimes ou sur ce qu'on appelle la «Route de la soie maritime» de la BRI. Mais la Chine dit que sa présence est avant tout pour des opérations de maintien de la paix. Les États-Unis, en revanche, ont environ 800 bases militaires dans plus de 70 pays différents. Par conséquent, l'expansion militaire de la Chine en dehors de ses frontières n'est pas un comportement inhabituel pour une grande puissance mondiale.

Selon Hovhannissian, la Chine a fourni une technologie militaire non létale à Arménie. Il a été question de poursuivre la coopération militaire entre les deux pays, et le ministre chinois des Affaires étrangères Wang Yi a exprimé la volonté de Pékin de promouvoir une résolution pacifique du conflit du Haut-Karabakh, mais les initiatives concrètes se font attendre.

La mer de Chine méridionale, en revanche, n'a pas connu une telle chance. La construction en Chine d'une chaîne d'îles artificielles près du Vietnam à travers laquelle passe un tiers du commerce maritime a entraîné la destruction de la vie marine, la construction de ports, d'abris anti-missiles, d'entrepôts de carburant, d'eau et de munitions, de pistes d'atterrissage, de hangars pour avions et une vaste extension de la zone économique exclusive et dominante de la Chine dans cette région. La mer de Chine méridionale se trouve essentiellement sous le contrôle de l'armée et du monopole chinois. «Je dirais qu'il est facile de remarquer les changements dans la mer de Chine méridionale initiés par la Chine», admet Mantashyan. «Lors des conversations que j'ai eues avec des experts venant des Phi- >>>

L'ARMÉNIE ET L'INITIATIVE "CEINTURE ET ROUTE"

»»» *lippines, de Malaisie et du Vietnam, ces pays sont très inquiets de ces changements. Ils remarquent la présence croissante de la Chine et réfléchissent à leur nouveau rôle.»*

Technologie et médias

La Chine a établi ce qu'on appelle le système de navigation Beidou dans le cadre de la BRI. Beidou est un réseau de navigation par satellite similaire à Google Maps et compte actuellement 35 satellites. Le Pakistan sert de cobaye à Beidou, mais le système sera introduit dans d'autres pays de la BRI en 2020. Étant donné que Beidou sert les civils ainsi que les militaires des pays utilisant le système de navigation, la Chine sera en mesure de suivre toutes les activités, y compris les activités militaires. Le gouvernement chinois y fait référence dans le cadre de la Route de la soie de l'information ou de la Route de la soie numérique. «*Nous devons construire des réseaux de câbles optiques transfrontaliers bilatéraux à un rythme plus accéléré, planifier des projets de câbles optiques sous-marins transcontinentaux et améliorer les passages d'informations spatiales (satellites) pour étendre les échanges d'information et la coopération*», indique un livre blanc publié par le gouvernement chinois.

Pour souligner la portée de la Chine, Pékin a ouvert la station terrestre pour satellite de télédétection du Pole Nord à Kiruna, en Suède, et une station terrestre pour satellite dans la région de la Patagonie en Argentine, permettant ainsi le renforcement du programme spatial de la Chine ainsi que des capacités C4ISR de son armée (commande, contrôle communications, informatique, renseignement, surveillance et reconnaissance). Il est important de noter que les États-Unis disposent actuellement de 901 satellites, soit plus du double de la Russie (153) et de la Chine (299) réunies; par conséquent, les initiatives de la Chine ne sont pas comparables à la puissance des États-Unis à cet égard.

Il existe également le *Belt and Road News Network*, une organisation internationale fournissant des analyses et du journalisme autour de la BRI via sa plateforme des actualités en ligne. Le gouvernement chinois a également créé la *Belt and Road Media Cooperation Union* et la *Belt and Road News Alliance* pour dialoguer avec les médias des pays membres

de la BRI. La *Belt and Road Media Cooperation Union*, «*intégrera les ressources médiatiques le long de la Route de la soie pour davantage de coopération potentielle en termes de production, de diffusion et de marketing de programmes pour construire un nouvel écosystème industriel*», est indiqué dans son guide, ajoutant que son objectif est de partager «*des histoires authentiques, précises, inspirantes et intrigantes de la BRI*». A l'heure actuelle, 43 médias internationaux dans les pays de la BRI se sont joints à l'organisation depuis mars 2017 - l'Arménie n'y a pas encore été intégrée.

Un nombre d'entreprises de médias détenues par l'État chinois ont pénétré les marchés de la télévision en Afrique, diffusant des informations et des chaînes de télévision réglementées par la Chine. Mais la portée de la présence médiatique de la Chine à l'étranger est incomparable à celle des États-Unis. AT&T, Walt Disney et Comcast Corp. ne sont que quelques exemples de sociétés américaines qui contrôlent les médias dans le monde entier. CNN News, à elle seule, est diffusée dans plus de 200 pays et Google Earth est l'un des systèmes satellitaires les plus utilisés au monde. En ce qui concerne la Chine, *Foreign Policy* et *Der Spiegel* ont signalé des cas où ces stations ont censuré la couverture médiatique négative à l'endroit de la Chine.

Mais pour l'Arménie, la participation de la Chine n'a pas été au-delà de la fourniture d'équipements technologiques. «*L'Arménie a réussi à numériser la télévision publique grâce au soutien de la Chine. Et il y a des projets à venir pour la télévision publique*», explique Hovhannissian. D'une manière générale, la BRI fait des investissements pour aider les pays à innover et à améliorer leur accès à la technologie, dont l'ampleur dépend du pays.

En fait, la Chine a également entamé des pourparlers pour installer la «*Smart City*» de Huawei à Erevan. Les Smart Cities de Huawei sont mises en œuvre partout d'Allemagne à Singapour et sont conçues pour moderniser les villes. Elles nécessitent l'installation de milliers de caméras de surveillance dans les espaces publics, comprenant la technologie de reconnaissance faciale pour identifier les personnes et les plaques d'immatriculation. Erica Marat, une analyste des politiques de sécurité postsoviétiques, a écrit dans un mémo politique de 2018 que, malgré les améliorations qu'ils apportent à la vie urbaine, «*les outils offrent également une structure pour étendre potentiellement le contrôle autoritaire sur les personnes et les espaces publics*». Elle a souligné toutefois que les pays ex-soviétiques ne sont généralement pas concernés par les problèmes de confidentialité, ce qui est tout à fait le contraire des États-Unis et de l'Australie, qui ont interdit Huawei.

Conclusion

Il n'est pas rare notamment en Occident de spéculer sur le fait que le président chinois Xi Jinping >>>

NOUVELLES PARUTIONS

ONCTION
de VAHÉ OSHAGAN

Traduit de l'arménien par Anahide Ter Minassian

Editions: Parenthèses

Collection : Diasporales

Philadelphie, un dimanche d'hiver, froid et humide. Le prêtre de l'église Saint-Serge se prépare pour la messe. Les fidèles arrivent petit à petit et garent leurs berlines américaines rutilantes sur le parking. Trois jeunes gens sont là, prêts pour une « opération ». « C'est une église ordinaire, très banale, construite dans le mensonge et l'ennui. C'est clair, tous les dimanches, les mêmes gens se réunissent, s'assoient à la même place, puis la douleur d'un péché, le sentiment d'avoir trahi les siens, leur père, leurs enfants, leur dieu, leur ronger le cœur, mais ils pensent toujours à autre chose. Et ils ont froid, ils ont froid. » Chacun est figé dans sa solitude. Les jeunes veulent détruire tout cela et faire du neuf. Jacques est communiste, originaire de France, Sona, de Beyrouth, appartient à l'Armée secrète et Bruce est né et a grandi aux États-Unis. Ils ont préparé de longue date leur action, et là, non loin de la route 95 qui va à New York, ils vont choquer, casser les tabous. Cagoulés ils vont tétaniser les fidèles présents si divers et pourtant si conventionnels, en diffusant du jazz pour couvrir les chants liturgiques, prenant en otage l'assistance, allant jusqu'à dénuder le prêtre. Ces trois jeunes, sont-ils des terroristes, des rebelles, des révolutionnaires ? « Voilà notre action, nous allons frapper là où existe une légende morte, une fable vaincue par la vie... » ■

LE CAVALIER BLANC
de HAMASDEGH

Traduit de l'arménien par Houri Ipékian

Editions: Parenthèses

Collection : Diasporales

Rendre sa réalité à un monde perdu, tel est l'argument de cette large fresque épique. Au cœur de l'Anatolie, un village et les lieux alentours chargés de souvenirs et d'histoire, se racontent avec toutes leurs traditions et pratiques de terroir, rappelant les relations de coexistence entre voisins de différentes communautés.

L'observation et la rêverie deviennent ici des matériaux pour cette écriture de la nostalgie, véritable reflet de l'âme d'un destin collectif remémoré. Autour du jeune Mardik, au lourd secret

L'ARMÉNIE ET L'INITIATIVE
"CEINTURE ET ROUTE"

►►► utilise la BRI pour promouvoir une image positive de lui-même et faire avancer un agenda chinois. L'impact environnemental de la BRI et l'investissement dans le charbon ont également été critiqués, ainsi que ses pièges d'endettement, ses tactiques de contrôle et sa propagande. Mais beaucoup ont salué l'objectif ambitieux de la Chine de connecter le monde et rendre le commerce, les technologies de l'information et le développement plus efficaces, en particulier pour les économies émergentes comme l'Arménie. Mantashyan, Hovhanissian et Safaryan prévoient également les effets positifs de la diversification de la culture et de l'économie arméniennes grâce aux échanges culturels et au tourisme.

Pour une puissance mondiale de premier plan, rechercher plus d'influence n'est pas étranger à l'histoire. Avec la mondialisation effrénée de la Chine et sa présence mondiale changeante, certains prédisent que la Chine revendiquera bientôt le 21e siècle - ses investissements en Arménie n'étant qu'un tremplin mineur pour ce faire.

Pour l'instant, la petite Arménie qui vient de faire une révolution, a bénéficié des primes de la Chine et entend continuer à les accepter. La BRI en Arménie et dans le Caucase du Sud s'est jusqu'à présent avérée optimiste. La meilleure façon pour l'Arménie de rester à flot dans la lente inondation de l'influence chinoise est de rester prudente en matière des prêts et de saluer la diversification et le développement économiques. Selon Safaryan, « *Les relations avec la Chine font partie des priorités de la politique étrangère de notre gouvernement. La Chine est un partenaire important pour l'Arménie.* » ■

S.B.

(Article paru en anglais dans EVN Report
et traduit par Artzakank)

de naissance, et de son amoureuse kurde Zeynab, la trame du récit d'aventures a pour décor les tableaux d'un cadre pastoral où apparaissent tour à tour de légendaires résistants, un architecte fantasque, un mystérieux brocanteur, un tisserand contemplatif et ce cavalier au cheval blanc, comme personnage onirique récurrent qui surgit dans les paysages de montagnes et de vallées.

Traversé par les figures de ces héros, ce prodigieux roman est le grand texte de la littérature arménienne du combat pour la justice et la liberté... ■

Nettoyages

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

voyage-en-armenie.com

ՔԱՐՎԱՃԱՌՈՒՄ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՈՐՄԱՔԱՐ Ե ԳՏՆՈՒԹԵԼ

Թամարա ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Օրերս Քարվաճառ քաղաքի «Սիդնեյ» բնակելի թաղամասի տներից մեկի հիմքը փորելիս վարպետները խաչազարդուած քար են յայտնաբերել: «Տներից մեկի հիմքը փորելիս, մօտաւորապէս 3 մետր խորութեան վրայ գտանք քարը», մեզ հետ զրոյցում պատմեց շինարարութեան պատասխանատուներից Գեորգ Գրիգորեանը: «Միանգամից մտածեցինք, որ կամ խաչքար է, կամ՝ եկեղեցու պատի քար: Տարածքում միայն այս մի քարն ենք գտել եւ մի կուժի մնացորդ՝ վրան փոքրիկ խաչ», նշեց Գեորգ Գրիգորեանը:

Ինչպէս մեզ հետ զրոյցում նշեց հայկական ճարտարապետութիւնն ուսումնասիրող հիմնադրամի աշխատակից Սասուն Դանիելեանը՝ քարը ոչ թէ խաչքար է, այլ վստահաբար՝ եկեղեցու կամ մատուռի որմնաքար՝ նուիրատուական խաչերով: «Մեր եկեղեցիների, մատուռների արտաքին շերտերին յաճախ կարելի է հանդիպել նման նուիրատուական խաչեր: Քանի որ Քարվաճառում որեւէ մատուռի առկայութիւն վկայուած չէ, իսկ եկեղեցի Քարվաճառում վստահաբար եղել է, հետեւաբար կարող ենք եզրակացնել, որ այս քարը հենց Քարվաճառի եկեղեցուց է», նշեց մեր զրուցակիցը:

Ս. Դանիելեանը նշեց, որ ըստ վկայութիւնների եւ ուսումնասիրութիւնների՝ Քարվաճառի եկեղեցին ակերուել է խորհրդային տարիներին, մօտաւորապէս 1950ական թուականներին:

«Կարող ենք ենթադրել, որ քանդուած եկեղեցու մասերն աղբբեջանցիների կողմից օգտագործուել են տարբեր շինարարական աշխատանքների մէջ: Այս որմնաքարը թերեւս դրա օրինակներից է», ընդգծեց նա:

Մեր զրուցակիցը վստահ է՝ Քարվաճառում շինարարութեան ակելացման հետ ակելի յաճախ են գտնուելու նման որմնաքարեր, խաչքարեր: «Տարածքի իւրացմանը, վերահայացմանը զուգահեռ՝ բացայայտում է նաեւ բնակավայրի հայկական հետքը: Շատ յաճախ՝ մի գտածոյին յաջորդում է միւսը, եւ այդպէս պատկերն ամբողջանում է: Օրինակ, շրջանի Նոր Գետաշէն գիւղում բնակիչները խաչքար էին գտել, որի հետքով մենք եկեղեցի յայտնաբերեցինք»:

Սասուն Դանիելեանը կարելորում է նման գտածոների՝ հնարաւորինս անվստա պահպանումը: «Չենք կարող բացառել, որ մի օր էլ կը գտնուեն Քարվաճառի եկեղեցու հիմքերը եւ այլ կարելոր բեկորներ, որով հնարաւոր կը լինի վերակազմել եկեղեցու տեսքը: Եւ այդ դեպքում այս բոլոր գտածոները մեծապէս կ'օգնեն գործին: Քանի որ Քարվաճառում տարբեր վայրերից էլի գտնուած խաչքարեր կան՝ ճիշդ կը լինի դրանք միասին պահելը՝ համապատասխան տեղեկութիւններով», նշեց մեր զրուցակիցը:

ՄԱՅԱՑԵԼ Ե ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԱԳԵՏ ՍԱՄՈՒԼԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԸ

Երկարատեւ հիւանդութիւնից յետոյ, փետրուարի 27-ին մահացել է հայ անուանի յուշարձանագետ, պատմաբան, բանահաւաք, Հայկական ճարտարապետութիւնն ուսումնասիրող հիմնադրամի (ՀՃՈՒՀ) երևանեան գրասենեակի նախագահ Սամուէլ Կարապետեանը:

Սամուէլ Կարապետեանը ծնուել է 1961 թ. յուլիսի 30-ին: Արմատներով Արճէշ գաւառի Բերդաղ գիւղից է: 1978 թ. աւարտել է Երևանի Միսաք Մանուշեանի անուան թիւ 48 դպրոցը:

Սկսած 1975 թուականից՝ ճամբորդել է Հայկական ԽՍՀ տարածքով բնութիւնը ուսումնասիրելու նպատակով, իսկ 1978 թուականից սկսած լուսանկարում, չափում և նկարագրում է հայկական յուշարձանները ամբողջ Պատմական Հայաստանի տարածքով: Երեք տասնամեակի ընթացքում հետազօտում և ցուցակագրում է Պատմական Հայաստանի հայ ճարտարապետութեան հազարաւոր նմոյշներ:

Կարապետեանը յայտնի էր որպէս հարևան պետութիւններում հայկական յուշարձանների նկատմամբ վերաբերմունքի քննադատ: Նա կարծում է, որ Թուրքիայի, Ադրբեջանի, Կրաստանի իշխանութիւնները նպատակաւորաբար կերպով իրականացնում են հայկական յուշարձանների ոչնչացման քաղաքականութիւն: Իր փաստերը 2007 թ. Ներկայացրել է ԱՄՆ կոնգրէսին և 2008 թ. Մարդու իրաւունքների եւրոպական դատարանին: ■

(ԱՆԱՒՕՏ)

Ինչպէս մեզ հետ զրոյցում նշեց Քարվաճառի քաղաքապետ Սերգէյ Չիլինգարեանը՝ նախատեսում է Նոր գտնուած խաչազարդ որմնաքարը տեղափոխել Քարվաճառի քաղաքապետարանի շէնքի հարեւանութեամբ գտնուող խաչքարերի պուրակ: Նշենք, որ հենց այստեղ է ենթադրաբար եղել Քարվաճառի եկեղեցին եւ այստեղ ապագայում ծրագրում է Նոր եկեղեցի կառուցել: ■

«Ասպարէզ» թերթի համար,
«Արարատ» հիմնադրամի կողմից

L'ESSOR DES TIC* EN ARMÉNIE ET LE RÔLE DE MBM BAGHDASSARIAN S.à.r.l.

Depuis mi-mars, le monde a radicalement changé avec l'apparition du virus COVID-19. Une grande partie des entreprises font du télétravail, des familles et des amis communiquent grâce aux TIC. Aujourd'hui, il est difficile voire presque impossible d'imaginer notre vie sans les TIC.

L'émergence de la République d'Arménie sur la scène mondiale des TIC

On peut dire sans doute que le secteur des TIC est aujourd'hui l'un des moteurs de l'économie de la République d'Arménie, avec le tourisme, l'agriculture et l'industrie alimentaire en particulier. Mais d'où vient ce développement? Pour comprendre ceci, il faut remonter dans l'histoire. Au cours des siècles, les Arméniens ont développé une affinité pour les mathématiques, les sciences et la logique ainsi qu'un esprit innovatif.

La République Soviétique d'Arménie était le centre d'innovation de l'URSS. Ainsi, elle a contribué à plus de 30% de la base technologique soviétique alors qu'elle ne représentait que 1,5% de la population totale de l'URSS. La majorité des pièces électriques et électroniques de l'époque provenaient de la République Soviétique d'Arménie. L'envers du décor, la programmation des bombes nucléaires soviétiques aussi se faisait à Erevan. Parallèlement à ce développement et indépendamment de celui-ci, de nombreux Arméniens se sont établis dans la diaspora et surtout aux États-Unis où ils travaillent dans le secteur des TIC. Une forte fuite des cerveaux de la jeune République d'Arménie a commencé après la chute de l'Union soviétique.

Après une période bien mouvementée, de plus en plus d'Arméniens de la diaspora ont redécouvert le potentiel de la République d'Arménie, en particulier son savoir-faire technique, son infrastructure et son écosystème des sciences naturelles. Le premier véritable *outsourcing* a commencé il y a environ 10 ans en parallèle avec la "Stratégie pour le développement de la science", un programme décennal visant à obtenir des financements de l'UE, de la Banque mondiale, etc. Par la suite, nous avons assisté à un développement rapide avec différents points forts.

L'ouverture du Centre TUMO en 2011 a été une étape importante. La même année a eu lieu l'ouverture du Centre d'innovation de Microsoft. En raison du fort mouvement de rapatriement des Arméniens de la diaspora et des Arméniens qui ont quitté le pays il y a 20 ans, les compétences et l'éthique de travail occidentales ont été introduites dans le pays. Un cocktail de savoir-faire californien, européen et asiatique existe actuellement en Arménie. En outre, l'accent est de plus en plus mis sur la sécurité juridique et les bonnes pratiques commerciales. La tenue, entre autres, du Congrès mondial sur les technologies de l'information (WCIT) à Erevan en octobre dernier peut être considérée comme un événement marquant pour le domaine des TIC en Arménie. Il existe également de nombreuses "success stories".

L'Arménie dispose aujourd'hui d'un certain nombre d'atouts: les Arméniens accordent une grande valeur à l'éducation et sont très doués en mathématiques; les développeurs de logiciels sont curieux et veulent faire la différence; les droits de propriété intellectuelle internationaux sont bien protégés; tous les acteurs du domaine des TIC maîtrisent des langues étrangères; l'innovation est un grand moteur.

Jusqu'à récemment, la majorité des entreprises technologiques de la région DACH (Allemagne, Autriche, Suisse) n'était pas au courant du niveau de développement technologique en Arménie. En outre, le travail à distance était plutôt rare dans la région DACH, de sorte que le *nearshoring* était rarement envisagé. En raison de la crise de COVID-19, de nombreuses entreprises ont été contraintes d'exercer leurs activités à distance. Cela pourrait provoquer un changement de paradigme et créer des nouvelles opportunités pour les activités de *nearshoring*.

Quel est le rôle de MBM Baghdassarian S.à.r.l. dans ce processus?

Dans les locaux de la société partenaire de MBM Baghdassarian S.à.r.l. à Erevan

MBM Baghdassarian a été fondée en avril 2016 pour soutenir les entreprises suisses par le biais du savoir-faire informatique de l'Arménie. En raison du manque de spécialistes en Suisse, elle a pu soutenir plusieurs entreprises suisses grâce à ses services. Son grand avantage est d'être en réseau avec le "Who's Who" de la communauté arménienne des TIC! MBM Baghdassarian est le contact principal pour le client et prend en charge toute la coordination de A à Z, permettant à ce dernier de commencer directement la mise en œuvre de ses projets.

Aujourd'hui, le domaine des TIC en Arménie réunit en une parfaite symbiose, l'esprit mathématique, les idées brillantes et innovantes ainsi que la flexibilité et la conscience qualité.

MBM Baghdassarian sert de pont entre la région DACH et l'Arménie! ■

Renseignements: <https://mbm-baghdassarian.ch/>

*TIC: Technologies de l'information et de la communication

**APPEL DU PRÉSIDENT DE
LA RÉPUBLIQUE D'ARMÉNIE
ARMEN SARKISSIAN**

Pour faire face à la pandémie, le gouvernement de la République d'Arménie a mobilisé toutes les ressources de l'État. Il a engagé des actions déterminées pour soigner les malades, empêcher la propagation de la maladie et atténuer ses graves conséquences socio-économiques.

De son côté, en concertation avec le gouvernement, le Fonds Arménien mondial a lancé une campagne de collecte de fonds dénommée «Unis contre la pandémie» afin de financer l'achat de fournitures et d'équipements médicaux: 226 000 \$ ont été collectés à ce jour dans le cadre d'une opération de financement participatif (Crowdfunding).

Aussi, Armen Sarkissian, Président de la République d'Arménie et Président du Conseil des Gouverneurs du Fonds Arménien mondial, appelle les représentants de l'État, les chefs spirituels, les partis politiques de la diaspora ainsi que les organisations et personnalités membres du Fonds, à consacrer leurs efforts et leurs ressources à cette collecte en utilisant uniquement les canaux du Fonds Arménien.

Pour chaque pays dans lequel se trouve un Fonds Arménien, Armen Sarkissian appelle à faire les dons à la branche nationale – **Le Comité Suisse du Fonds Arménie**, pour la Suisse.

Tous les fonds récoltés sont destinés aux besoins de santé de l'Arménie et de l'Artsakh, fournitures, médicaments et équipements médicaux, ainsi qu'aux problèmes sociaux les plus urgents de sa population.

Le Comité Suisse du Fonds Arménie se rallie à cette initiative et en réponse à l'appel du président Armen Sarkissian, transférera bientôt un montant important vers l'Arménie.

Nous vous invitons à aider l'Arménie et l'Artsakh à faire face à la pandémie en faisant un don sur le compte bancaire du Comité Suisse du Fonds Arménie. **Chaque don est important.** ■

Comité Suisse du Fonds Arménie
Armenien Fonds Schweizer Ausschuss
2, Chemin Lullin - 1256 Troinex (GE)
Email : avedis_kizirian@hotmail.com
noubar@web.de / baghramian@gmail.com

Coordonnées bancaires: UBS SA
IBAN: CH870023523535839540A
BIC: UBSWCHZH80A
Mention: «Matériel médical pour lutter contre le Covid-19»

ÉLECTIONS MUNICIPALES 2020

Anna Barseghian

Danièle Yakoubian

Jolanka Tchamkerten

Le 20 février 2020, par une lettre circulaire diffusée via la *newsletter* du Centre arménien, *Artzakank* présentait les 11 candidat(e)s d'origine arménienne ou apparenté(e)s qui s'étaient présentés aux élections municipales du canton de Genève du 15 mars 2020 (deuxième tour 5 avril 2020) pour la législature 2020-2025.

C'est avec un grand plaisir que nous annonçons à nos lecteurs l'élection de trois de ces candidat(e)s. Il s'agit de Mme Anna Barseghian (Les Vert.e.s) élue au conseil municipal de la Ville de Genève, de Mme Danièle Yakoubian (GY VIS GY VAIS) élue au conseil administratif de la commune de Gy et de Mme Jolanka Tchamkerten (Les Vert.e.s) élue au conseil administratif de la commune de Versoix.

Nous les félicitons chaleureusement et leur présentons nos sincères vœux de succès! ■

**KASA AU SALON DES
VOYAGES QUO VADIS
À PALEXPO / GENEVE
DU 24 AU 26 JANVIER 2020**

C'est avec beaucoup de plaisir que KASA a participé à ce premier salon du tourisme responsable, organisé par l'Agence *Ad Gentes* à Genève. Il réunissait plus d'une quarantaine d'exposants, amoureux de voyages inédits aux quatre coins du monde, dont beaucoup proposaient de nouvelles manières de voyager plus proches des populations et de la nature.

Plusieurs membres du comité suisse s'étaient fortement investis pour seconder *Azniv Aslikyan*, responsable du tourisme au sein de KASA, dont le grand rire communicatif et les compétences indéniables faisaient merveille pour attirer les curieux.

Un enthousiasme qui se révéla payant puisque les visiteurs plébiscitèrent le stand de KASA, reconnu comme *le plus original, beau, créatif, serviable, marqué de la qualité des conseils et du professionnalisme.*

Avec comme prix un stand gratuit en 2021 au prochain salon *Quo Vadis*, prévu du **5-7 février 2021** !

Nous vous y attendons, et avec d'autant plus de joie que nous sommes très fiers d'avoir su ensemble, Arméniens et Suisses, valoriser à la fois les trésors de l'Arménie et la spécificité des circuits de KASA, qui se veulent de découverte solidaire et en profondeur du pays et de ses habitants. ■

COMMUNICATIONS

NAISSANCE

Susanna et Marcus Baghdassarian ont la joie d'annoncer la naissance de leur fille **Biayna**, le 23 janvier à Richterswil (Zurich).

Toutes nos félicitations aux heureux parents.

DÉCÈS

M. Dirtat Guzeltasciyan, survenu le 9 février 2020 à Baden (AG).

Dr. Jacques Ohannessian, survenu le 14 avril 2020 à Genève.

Toutes nos condoléances aux familles endeuillées.

DONS**Pour L'école Topalian**

Mme Taline Avakian CHF 100.-

Pour Artzakank**A la mémoire de M. Henri Przybylski**

Mme Alice Tonbazian CHF 100.-

Famille Simsar CHF 100.-

Famille Garibian CHF 100.-

A la mémoire de M. Stepan Karanfil, frère de Mme Vilma Yildirim, décédé à Istanbul en février 2020

Mme Sona Sirmakes CHF 200.-

* * *

Pour le repos de l'âme de M. Nazaret Sirmakes

La Paroisse de l'église apostolique arménienne St. Hagop - Région lémanique s'excuse pour la publication dans le numéro précédent d'Artzakank d'une liste incomplète des dons effectués pour le repos de l'âme de M. Nazaret Sirmakes.

Pour l'Ecole Roupen Sevak - Arménie

M. Ohannes Cilingiryan EUR 1'000.-

Pour L'Université pédagogique Kh. Abovyan, Erevan

Chamir et Hagop Avakian USD 1'000.-

Pour Western Armenia TV

Yaroslavna et Varujan Symonov CHF 200.-

M. Robert Simonianz CHF 250.-

M. et Mme Harout Missilijan CHF 600.-

M. Kevork Abdel Nour CHF 200.-

Famille Abraham Odemis CHF 1'000.-

Famille Niko Yagan EUR 1'000.-

Famille Giragossian CHF 500.-

M. et Mme A. Avedisyan et famille CHF 500.-

Famille Garo Yagan CHF 1'650.-

Famille Liana et Karen Ghukasyan CHF 200.-

Famille Janet et Vahik Baghrmian CHF 200.-

Les employés du Group Franck Muller CHF 2'350.-

M. Suarez EUR 900.-

Mme Chu CHF 2'000.-

M. Gabriel Guidi CHF 500.-

RENDEZ-VOUS

La troupe **SANAHIN** a dû suspendre son Ecole de danse et toute représentation pour suivre les consignes fédérales concernant le Covid-19.

La rentrée est prévue (si tout va bien) **le 16 septembre 2020**

Messes arméniennes en Suisse alémanique

Date	Heure	Lieu	Adresse
17.05.2020	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
31.05.2020	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
07.06.2020	11 45	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
19.07.2020	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
26.07.2020	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH

www.armenische-kirche.ch

Pfr.ShnorkTchekidjian Tel: 079/704 74 87

Pour l'école Topalian

Choghig et Onnig Garibian, Monaco CHF 500.-

Jeanine et Karel Leeflang CHF 200.-

Pour l'Ecole Getronagan (Istanbul)

Divers anonyme CHF 200.-

Famille Setyan CHF 200.-

Taline et Edmond Avakian CHF 400.-

Pavline et Vahé Pakar USD 300.-

Jeanine et Karel Leeflang CHF 200.-

M. et Mme Dikran Yazmaciyan CHF 100.-

Famille Kaynak CHF 400.-

Famille Dirielyan CHF 200.-

Huri et Arakel Balyozyan CHF 200.-

Ruby et Raffi Balyozyan CHF 200.-

Julietta et Garabed Toroslu CHF 200.-

Famille Aslanyan CHF 250.-

Art Company, M. et Mme K. Kurtyan USD 1'000.-

Mme Arpi Emirzeyan USD 100.-

Mme Ayda Maroukyan USD 100.-

M. et Mme Migerdiç Sertsimsek USD 100.-

REMERCIEMENTS

Profondément touchée par les marques de sympathie et d'affection reçues, toute la famille SIRMAKES présentent leurs sincères remerciements pour votre présence, vos dons, vos envois de fleurs et vos messages de condoléances.

IMPORTANT!

Dernier délai pour l'envoi d'articles et de communications à publier dans notre prochain numéro:

15 juin 2020

En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

ԺՆՆԵՒ ԵՒ ԼԵՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

PAROISSE DE GENEVE
REGION LEMANIQUE
SAINT-HAGOP
EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE

Տ Օ Ն Ա Ց Ո Յ Ց ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԱՅԻՍ - ՅՈՒՆԻՍ 2020

- ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ** - ՏՕՆ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՅԻՍՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՅԻՍ** - ԵՐԿՐՈՐԴ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ:
- ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ** - ՏՕՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 1918-ԻՆ:
- ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՅԻՍ** - ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՄՏ՝ ՊԵՆՏԵԿՈՍՏԷ:
- ԵՐԿՐՈՒՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ** – ՍՐԲՈՑ ԿՈՒՍԱՆԱՑՆ ՀՈՒՓՍԻՍԵԱՆՑ:
- ԵՐԵՃՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ** - ՍՐԲՈՑ ԿՈՒՍԱՆԱՑՆ ԳԱՅԻԱՆԵԱՆՑ:
- ՀԱՐԱԹ 13 ՅՈՒՆԻՍ** - ՅԻՇԱՏԱԿ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԲՈՐՉԻՆ ՄԵՐՈՅ ԵՆԸ Ի ԽՈՐ ԿԻՐԱՊԵՆ:
- ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ** - ՏՕՆ ԿԱԹՈՒՐԻԿԷ ՍՐԲՈՅ ԷԶՍԻԱԾՆԻ:
- ՀԱՐԱԹ 20 ՅՈՒՆԻՍ** - ՏՕՆ ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ՄԵԾԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ:
- ՀԱՐԱԹ 27 ՅՈՒՆԻՍ** - ԳԻՏ ՆՇԽԱՐԱՑ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԲՈՐՉԻՆ:
- ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ** - ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳԱՆՆԱՑՆ ՀԱՐՑՆ ՄԵՐՈՅ ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՅ:
- ՀԱՐԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ** - ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՄԵՐՈՅ ԱՇԽԵՆԻ ՏԻԿՆՈՅՆ ԵՒ ԽՈՍՐՈԿԻՊԵՏՈՅՆ:
- ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ** - ՏՕՆ ԳԻՏԻ ՏՓՈՅ ՍՐԲՈՒՅԻՈՅ ԱՍՏՈՒԾԱԾՆԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆԻՍ** - ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՑՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ՊՕՂՈՍԻ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ:
- ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ** – ՎԱՐԴԱՎԱՌ՝ ՏՕՆ ՊԱՅԾՈՒՈՎԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ՝ ՅԻՍՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ:
- ԵՐԿՐՈՒՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ** – ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՅ:
- ՀԱՐԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ** – ԹԱՂԵՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ ԵՒ ՍԱՆԴՈՒՄՑ ԿՈՒՄԻՆ:

ՄԵԾ ՊԱՀԸԸ

Հայաստանեաց Առաքելական եկեղեցւոյ ամանդութեան համաձայն, իւրաքանչիւր մեծ, կամ տաղաւար տօնէ առաջ, պահեցողական պահքի շրջան հաստատուած է: Այս պահքերէն ամենայայտնին, մեծ եւ կամ քառասունորոց պահք անուանուած պահեցողական շրջանն է: Մեծ կ'անուանուի ոչ միայն այն պատճառով որ 40 օրերու երկար տեւողութիւն ունի, այլ նաեւ կը նախորդէ Սուրբ Յարութեան տօնը:

Պահքի շրջանին ծիսական բոլոր շքեղութիւնները վերջ կը գտնեն, անելի համեստ կը դառնան նաեւ հոգեւորականներուն զգեստները: Արարողութիւններու ժամանակ կը դադրի բոցներու գործածութիւնը: Սուրբ պատարագը կը մատուցուի փակ, գոց վարագոյրի ետեւէն եւ հաղորդութիւն չի տրուիր այս շրջանին: Մեծ պահքի ընթացքը կը բաժնուի 7 շաբաթներու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի իր ծիսական առանձնայատկութիւնները:

Իւրաքանչիւր շաբաթ կուենայ իր անուանումը՝ համապատասխան Աստուածաշունչի կիրակնօրեայ ընթերցուածներուն բովանդակութեան: Մեծ պահքի առաջին կիրակին կը կոչուի **Բուև բարեկենդան:**

Այս կիրակին կը յուշէ մեզի Ադամին ունեցած երանութեան կեանքին մասին դրախտին մէջ, եւ թէ ինչպէս պահքի ողջ ընթացքին մէջ մարդը պետք է ձգտի հասնելու դրախտային երանութեան: Բուև բարեկենդանին յաջորդող չորեքշաբթի օրուքնէ սկսեալ հայոց եկեղեցիներուն մէջ կը սկսի Արեւագայի, Խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

Ծաղկազարդի Կիրակին յաջորդող Մեծի պահոց վերջին կիրակին կը կոչուի **Աւագ շաբաթ:** Այս շաբթուայ իւրաքանչիւր օր ունի իր յատուկ խորհուրդն ու ծիսակարգը:

Ինչպէ՞ս պետք է պահք բռնել:

Առաջին հերթին եւ ամենակարեւորը՝ պետք է յարատեւ աղօթքի եւ Սուրբ գիրքի ընթերցանութեան մէջ ըլլանք, որոնք մեզի համար կը ստեղծեն այն հիմնական պայմանները, ուր Աստուծոյ բուժիչ եւ քաւիչ զօրութիւնը կը գործէ:

Երկրորդ՝ ջանալ բարիք գործել, այսինքն օգնել եւ օժանդակել օրինակ՝ համայնքային հաստատութիւններու, կրթական, կրօնական եւ կամ անհատական անձերու կարիքաւորներուն. այսպիսով մեր մէջ կը մեռնի նիւթապաշտութեան մոլուցքը եւ տալով ուրիշին մեր հոգին կ'ազնուանայ:

Երրորդ՝ պահեցողութեան շրջանին կարեւոր է հոգեւոր շնորհներու եւ յատկապէս եղբայրասիրութեան մէջ զօրանալը, քանի որ ինչպս եզակի Կողբացին կ'ըսէ, մէկը կրնայ կենդանիի միս չուտել, բայց անընդհատ իր եղբօր միսը կը ծամէ:

Ս. Յովհան Ոսկեբերան պահքի մասին խրատական մը տալով կ'ըսէ. Պետք է յատկապէս անելի զօրացնելք պահքի սխրանքը՝ զանիկա անարտելով աղօթքի ջանասիրութեամբ, կատարելով մեղքերու ընդհանրական եւ անկեղծ խոստովանութիւն, բարի գործեր, առատաձեռն ողորմութիւններ, ցուցաբերելով հանդարտութիւն, հեզութիւն եւ ամեն տեսակի առաքինութիւններ, որպէսզի նմանօրինակ բարի գործերով արժանանաք հասնելու եւ ողջունելու Տիրոջ Յարութեան տօնը եւ զուարճանալու անոր անտիսովը:

Պատրաստեց՝ Տէր Գուսան Կրդ. Ալճանեան

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ
 ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
 ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
 Rédaction Maral Wurry

No. 47

**FERMETURE DE
 L'ÉCOLE TOPALIAN**

En raison de la pandémie du Covid-19 et suite aux nouvelles directives fédérales, la Fondation Topalian, la direction de l'école ainsi que le corps enseignant ont pris la décision de **maintenir la fermeture de l'école Topalian.**

Nous prévoyons la réouverture de l'école pour le mois de **septembre 2020**, si les conditions le permettent (réouverture des frontières, ...).

Chers parents, nous vous remercions pour votre compréhension et vous souhaitons une bonne santé en famille, beaucoup de courage et de patience.

Restons dans l'attente de vous retrouver tous en pleine forme à la rentrée !
 Portez-vous bien.

L'équipe de l'école Topalian

Պսակաւոր ժահրին (Covid 19) պատճառով Թօփալեան հիմնարկը եւ ուսուցչական կազմը որոշեցին Թօփալեան դպրոցի դռները փակ պահել:

Վերամուտը Սեպտեմբերին է (եթէ բոլոր պայմանները արտօսեն):

Շնորհակալութիւն ձեր հասկացողութեան համար:

Առողջութիւն կը մաղթեմք բոլորին:

Բարեկենդան/ Carnaval

Բուն Բարեկենդան. Ամեն կողմ դիմակներ: Փետրուար 26-ին, Թօփալեան դպրոցին մէջ կը շուրջաւ Բուն Բարեկենդանի տօնը:

Աշակերտները դպրոց եկան ծպտուած՝ իրենց նախասիրած ասպարեզներու տարազներով: Տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւն, որուն միացաւ Տիկին Սարինա Յովհաննիսյանը (Ժնեւի մէջ ՀՀ դեսպանին տիկինը):

Աշակերտները ծպտուած՝ գունազարդ տարազներով ծաղրածուին շուրջը:

Commémoration du Génocide

Vendredi 24 avril 2020

Dû aux restrictions imposées à cause du coronavirus, cette année, un Comité de commémoration du génocide a été créé pour préparer un communiqué de presse remis aux médias romands.

Il rappelle le lien qui relie la Suisse à notre histoire et exprime subtilement le désir à ce que celle-ci se prononce clairement au sujet du génocide.

Entre autres, il a été jugé bon de faire une donation à «la Chaîne du bonheur» pour soutenir durant cette lutte commune et actuelle, cette même Suisse qui à l'époque a accueilli des orphelins arméniens.

De plus, l'UAS a retransmis en direct sur Facebook et Instagram la prière en mémoire de nos Saints martyrs.

Pâques

Dimanche 12 Avril 2020

Afin de permettre à chacun de pouvoir célébrer Pâques sans pour autant se rendre à l'église, l'UAS a diffusé la prière Pascale en direct de notre église arménienne St-Hagop de Genève.

Paregüentan

Samedi 22 Février 2020

Nous avons fêté ensemble le carnaval au Centre arménien de Genève où un magicien est venu divertir les enfants.

Une atmosphère joyeuse et festive: Musique; jeux; tours de magie; concours de déguisement; danse.

La fête de Paregüentan annonce le début du Carême avant Pâques. C'est l'occasion de préparer les 48 jours de jeûne en dressant une belle table mais surtout en passant un moment festif et joyeux.

Dans le passé, les gens portaient des masques maléfiques afin de faire fuir le mal. De nos jours, les masques sont moins effrayants mais le déguisement est toujours de rigueur.

FROM STONE TO DIGITAL

8 Février 2020

Vous avez été nombreux à participer à la présentation «From Stone To Digital» le 8 février dernier au Centre arménien de Genève à Troinex.

M. Vidal-Gorène et Mme Magarditchian ont partagé avec nous des images de leur voyage en Arménie où ils ont fait des recherches archéologiques pour enrichir leur projet de thèse.

Ils nous ont notamment montré comment ils ont procédé pour prendre des photos 3D d'inscriptions antiques gravées sur des murs d'églises ou encore nous ont raconté l'approche humaine que ce voyage a eu avec les locaux.

